

УКРАИНА ССРДА ЎЗБЕКИСТОН ССР АДАБИЁТИ ВА САЊАТИ КУНЛАРИ ТААССУРОТЛАРИ

ҚАРДОШЛИГИМИЗ АБАДИЙ

ЎЗБЕКИСТОН БИЛАН Украинанинг минглаб километр масофа бир-бирдан ажратиб туради. Лекин украин ва ўзбек халқларининг ҳаёти ҳамда тақдир, адабиёти ва санъати, орзу-интилишларидаги муштаракликлар бу масофаларга, чегараларга барҳам беради. Оғир ҳамда қийин йилларда тутилган қондошлик ва жондошлик ришталари икки халқни яна оилага «бирлаштиради», деб ёзган эди украин адаби, Ўзбекистон ССР халқ шоири Микола Бажан.

Дарҳақиқат, Украинада бўлиб ўтган Ўзбекистон адабиёти ва санъати кунлари халқларимиз ўртасидаги ягона оила туйғусини яна бир нарра аёқол намоян қилди.

Республикамиз пойтахтидан, Тарас Шевченко, Богдан Хмельницкий кўчалари, Украина, Харьков кварталларидан бошланган дўстлик тантаналари Киевнинг Алишер Навоий, Ҳамза, Топикенг кўчаларида, Украинадаги Ўзбекистон элчилиги билан ўзбекистонлик хўшқўллар ва майдонларда давом этди.

Айон рағбатларга қўйилган Қардошлар кўни, Украинанинг бошқа шаҳар ҳамда қишлоқлари меҳнаткашлари Ўзбекистон ССР адабиёти ва санъати кунлари қатнашчиларини ўзларининг энг яқин дўстлари сифатида юксак ҳурмат билан қарашди. Байрамнинг дастлабки кунларидан қўйилган ўрашувлар ва суҳбатлар қизиб кетди. Дўстларнинг янги давралари кенгайди.

Киев — украин халқининг (бой тарихи ва маданиятини) намоён қилувчи йirik шаҳарлардан бири. Бу ерда баъшарийнинг улғў дохирий В. И. Лениннинг биринчи қўлидан бўлиб ўтувчи ҳайкал тикланган. Халқларнинг бузилмас дўстлигини «инфода» оловчи Улғў Октябрь социалистик революциясини шарафига тикланган ёлдорлик шаҳарининг фархидир. Шаҳарнинг марказида, Днепр соҳилида қад ростлаган Киев-Печора Давлат тарихий-маданият қўриқхонаси халқнинг ўтмиши ҳамда маданият ҳаётини меҳмондон қўз ўнгида намоян қилади. «Мангунлик» бондиги Номаълум солдат қабри ва бир қанча тарихий ёлдорликлар украин халқларининг муқаддас зиёратгоҳига айланган. У ерда эса Ўзбекистоннинг қўллаб-қувватловчиларининг ҳам ҳоки бонд.

Республикамиздан минглаб жангчилар Украинани фашист босқинчиларидан озод қилишда қатнашдилар. Улардан 652 таси мардиклари учун турли орден ва медаллар билан таъдирландилар. 45 жангчи эса Днепрни кечиб ўтишдаги жасорати учун Совет Иттифоқи Қарамони унвони сазовор бўлди. Украина пойтахти республикамиз адабиёти ва санъати қатнашчилари қайлида ана шундай муҳрланб қолди.

Кейинги йилларда қардош республикаларимиз ада-

бияти ва санъатлари ўртасида давом этиб келаётган анъанавий ҳафталар, кунлар, декадаларга кам этибор берилгани оқибатида алоқаларимиз камая бошлаган эди. Украинанинг республикамизда ўтказган сўнги адабиёт ва санъат кунларидан бери 22 йил ўтди. Бу, шубҳасиз, кейинги ўн йилликларда иккала республика адабиёти ва санъатида, ёшлар ўртасида ўзаро ҳамкорлик соҳасида ўзгаришларга олиб келди.

Шунинг учун Украина ҳамда Ўзбекистон адабиёти ва санъати кунларини ўтказиш ташкилий комитетининг йилги йилликларда, иккунчи соҳалар вакиллари ўзаро ўрашувларида келгусида адабиёт-маданият алоқаларини янада ривожлантириш масалалари ўртага ташланди.

Бу йилги адабиёт ва санъат кунлари Улғў Октябрь социалистик революциясининг 70 йиллиги арафасида ўтказилган, билан ҳам характерланади. Демак, бу кунлар Ўзбекистон Компартияси МК секретари ўрғун М. Ҳ. Холмұхамедов таъкидлаб ўтганидай, адабиётимиз ва санъатимизнинг 70 йил ичида босиб ўтган йўлини, таракқийни, шилла-поиларини белгилайдиган ҳисобот бўлиб ҳам хизмат қилади. Шу сабабли Украинада ўтган Ўзбекистон адабиёти ва санъати кунлари республикамиз ижодкорларининг дўстлар олдидagi ўзини ҳо кўриги бўлди. Бу кўриқда Ўзбекистон мўйқалам усталари ва санъаткорлари томонидан яратилган 500га яқин рангтаъсир, графика, ҳайкалтарошлик, халқ амалии санъати асарлари намойиш қилинди. Украина Рассомлари уювда очилган кўргазмага таъриф буюрганлар республикамизнинг таниқли рассомлари Б. Жаоллов, Ж. Умарбеков, Р. Аҳмедов, О. Одилов, В. Охун, М. Кагаров, А. Абдуллаев, А. Войтовтов яратган асарлар билан бир наторда Бухоро, Фарғона, Хоразм, Самарқанд қўллаб-қувватловчиларининг ўзини ҳо ишларини катта қизғиниш билан томоша қилдилар. Бу халқимизнинг амалии санъати ҳам кейинги йилларда ривожланиб бораётганини кўрсатди.

Рассомлар уювнинг фойесида очилган замонадошларимизнинг пахта далаларида, иллий лабораторияларда, завод ва фабрикаларда, маданият жаҳада эришайтган ютуқлари ҳақида ҳикоя қилувчи фотокўргазма кивелди қардош кўз ўнгида Ўзбекистоннинг қўқирали қиёфасини янада тўлдирди.

Украина композиторлари билан ўрашувга ўзбек бастакори Р. Абдуллаев ўзининг ва Н. Зокировнинг Тарас Шевченко асарларига ёзган романслари билан келди. Бу азалдан келаётган иккунчи алоқаларнинг давомий бўлди. Киевда бошланган адабиёт ва санъат байрами Украина шаҳар ҳамда қишлоқларида давом этди.

Донецк ва Ворошиловградда ўзбекистонлик ижодкорлар, артистлар кинематографчилар қизғин кутуб олинди. Кўчаларда, истироҳат ва маданият боғларида ўзбекча, украинча кўйишлар, рақслар бир-бирига улашиб кетди. Шерият хилосмандлари Ўзбекистон ССР халқ шоири Эркин Воҳидовни узок вақт минбардан тўширмадилар.

Украина ССР Ёзувчилар союзида ташкил этилган давра суҳбатда адабиётлар олдидagi турган муҳим проблемалар ўртага ташланди. Хоҳирги қайта қуриш даврида адабиётнинг йили, ўзбек ва украин адабиётлари ўртасида адабий алоқаларини қучайтириш омиллари, бевосита оригиналдан тарихи қилиш, ёш ижодкорлар ўртасида ҳамкорликларини тиклаш, Ватанимизнинг йирик шаҳарларида ўзбек ва украин адабиётларини тарғиб қилувчи маданият марказлари оинчи қаб муаммолар юзасидан фикрлар айтилди. Адиллар Ю. Мушкетер, У. Умарбеков, О. Гончар, Д. Павличко, Т. Пулатов, А. Ильченко қардошлик алоқаларини мустақамлаш хусусида фикрларини айтидилар.

Хоҳир таракқий юксалган, фан-техника қучайган даврда яшаймиш. Аммо биз табиятини асраш, экология масалаларини ҳам этибордан четда қолдирмаслигимиз керак, — деди Иван Драч. — Чунки ижодкорнинг ерга бўлган, табиятга бўлган муносабати халққа бўлган муносабатини белгилайди.

ЎЗБЕКИСТОН ССР фильмлари фестивали Украинанинг ўлаб шаҳарларида бўлиб ўтди. Бу фестивалга Ўзбекистонлик киносанъаткорлар «Амр» иллий яшарин саҳнати, «Ал» иллий, «Гўр» иллий, «Сев» иллий, «Нафосат» каби фильмлар билан бир қаторда М. Абзаловнинг «Армон» сингари янги ленталарини ҳам олиб келишди. Бу фильмининг премьераси украин томошабилари қўзғирида бўлди. Шунингдек, украинлик томошабилар этиборига янги иллий-оммабон ва ҳужжатли картиналар, кичиктойлар диққатига эса бир неча мультфильмлар ҳавола қилинди. Жойларда О. Бакирова, Д. Ётамбердиева, Р. Қубаева каби актёрлар, Қ. Камолова сингари режиссёрлар билан ўрашувларда бугунги совет киносининг актуал проблемалари ўртага ташланди.

Украина композиторлари билан ўрашувга ўзбек бастакори Р. Абдуллаев ўзининг ва Н. Зокировнинг Тарас Шевченко асарларига ёзган романслари билан келди. Бу азалдан келаётган иккунчи алоқаларнинг давомий бўлди. Киевда бошланган адабиёт ва санъат байрами Украина шаҳар ҳамда қишлоқларида давом этди.

Донецк ва Ворошиловградда ўзбекистонлик ижодкорлар, артистлар кинематографчилар қизғин кутуб олинди. Кўчаларда, истироҳат ва маданият боғларида ўзбекча, украинча кўйишлар, рақслар бир-бирига улашиб кетди. Шерият хилосмандлари Ўзбекистон ССР халқ шоири Эркин Воҳидовни узок вақт минбардан тўширмадилар.

Украина композиторлари билан ўрашувга ўзбек бастакори Р. Абдуллаев ўзининг ва Н. Зокировнинг Тарас Шевченко асарларига ёзган романслари билан келди. Бу азалдан келаётган иккунчи алоқаларнинг давомий бўлди. Киевда бошланган адабиёт ва санъат байрами Украина шаҳар ҳамда қишлоқларида давом этди.

Тошкент Тўғимчилик комбинати тўқувчиси, Социалистик Меҳнат Қарамони Евгений Губинининг республикамизда ошкоралик, қайта қуришнинг бориши ҳақидаги суҳбатлари донекчилар ва ворошиловградлик кичилар, тўқутиларида катта қизғиниш уюғоти.

Дўстлик байрами кунлари Ворошиловграддаги Артем номлидаги рассомлар музейи залларида Совет Иттифоқи Қарамони Самин Абдуллаевнинг шахсий кўргазмаси очилиши шаҳар меҳнаткашларида Ўзбекистон ҳаёти ва санъати билан кенгрок танишиш имкониятини берди. Маълумки, рассом 45 йил муқаддам худди ана шу жойларда фашистларга қарши курашган ва қарамонликлар кўрсатган эди. Эндилкида эса рассом бу ерларга қўлда қўйилган билан тартиф буюрди ва кўлаб нартналарнинг эскизларини яратди.

Бизни бир-биримиз билан қўқиб боради, — дейди Львов область Перемиллий район партия комитетининг раҳбарларидан бири А. Ткачук, — таниқли «Ялла» ансамбли ижросидаги Шахрисабз ҳақидаги қўқиндан кейин ўша район раҳбарлари билан алоқа боғлашга ҳаракат қилдик. Дарров тил топилиди. Ма, бир неча йилдан бери бу ҳамкорлик давом этмоқда. У ютуқларимизни мустақамлашда қўл келмоқда, ҳар йили делегациялар алмашиб туради, илғор методларимизни оммалаштиради. Итисодий жиҳатдан ҳам ҳамкорликлар қилинади.

Дўстлик иллари билан Ўзбекистон билан боғланган бундай районлар ва ташкилотлар, қорхоналар ва санъат муассасалари Львов ва Ивано-Франковск областларида қўп экан. Яқинда ўзининг 730 йиллигини нишонлаган Львов шаҳрида мактаблардан бирига республикамизнинг биринчи президенти Йўлдош Охунбоев номи берилган. «Лув» ишлаб чиқариш бирамаси Тошкентдаги «Малика» фабрикаси билан, Я. Галан номлидаги театр эса қўп йиллардан бери Огаҳий номидаги Хоразм область театри билан ҳамкорлик қилиб келади. Я. Галан номлидаги театрда ўзбек ижодкорларининг ҳам асарлари саҳналаштирилган. Зенковецкий номлидаги Львов область театри эса М. Шайхзоданин «Миро Улғубек» тарихий фойясинини саҳнага қўйган.

Львов области Украинанин йирик маданият марказларидан бири. Бу ерда 600 дан ошқ ижодкорлар ва санъаткорлар илаб ижод қилдилар. Ўзбекистон билан ҳаёти, ижоди боғлашиб кетган ёзувчи Роман Ивановичининг асарлари украин китобхоналарининг доимий ҳамроҳидир. Абдулла

Ориповнинг ана шу шаҳарда ўз асарларининг украин тилига таржимони Владимир Лучук билан танишиши ҳам қувончли кезди. Шунингдек, бу ерда ўзбек шоирларидан Э. Боҳидов, Г. Жураева, Р. Абдуллаев кабиларнинг асарлари украин тилида вақтлй матбуот нашрларида бир неча бор чоп этилган.

Львовлик ва Ивано-Франковскликлар Улғў Ватан уруши йилларида Украинани озод қилишда қатнашган соҳиб жангчи, Сирдарё районидаги «Ленинград» колхоз раиси, Социалистик Меҳнат Қарамони Қўзабкор Синдровнинг хотираларини хайжон билан титрадилар. Ҳар иккала областда ҳам барча интернационалист жангчилар қаторида ўзбекистонлик ватанпарварлар номлари ёъзоланади. Львовнинг «Мангулик» қабристонига гвардиячи майор Соликов Охун, Прикарпат ўласидаги қардошлик мемориалда қовпақчи партизандар сафида жанг қилган Ражаб Узоков, Ҳасан Турсунов ва бошқаларнинг номлари мармар плиталарга ўчмас қилиб битилган.

Қарамонлар ҳаётини ўрашган Ивано-Франковск шаҳридаги 14-мактаб изотопларни катта ишлар қилмоқдалар. Улар Карпат тоғларида жанг қилган, «Ҳелм» лочини» деб ном олган, 1944 йилда ҳалок бўлган Катта серикант Маҳмаданазар Хонаниннинг қариндош-қуруғларини илаб топганлар. Сурхондарё областининг Пошхўрт қишлоғи билан мактаб изотопларни ўртасида дўстлик алоқалари ўрнатилган.

Украина ва Ўзбекистон ўртасидаги дўстлик туйғуларида туртилган, СССР халқ артисти Тамираковнинг репертуаридаги «Галия ва Султон» ашуласи илк бор 60-йилларда Днепр соҳилларида янграган эди. Тамираковнинг Николас ва Одесса шаҳарининг ҳамда областларида ўтган гастроллари ҳамон кўпчилигининг ёлида. Орадан чорак асрдан ошқ вақт ўтиб бу қўқиб Днепр, Днепр соҳилларида яна қайтадан янгради. Энди уни ўзбек санъатининг навиқори насли «Ялла» ва «Наво» ансамблилари, хонанда Хуррият Исроилова қўйлади. Бу ўлмас қўқиб орқали украин томошабилари қалбидан ёш санъаткорлар ҳам жой олди.

Николаев ва Одесса шаҳарлари Украинанин қадимий адабиёт, санъат ўчоқларидан ҳисобланади. Бу шаҳарлардаги қўлаб олий ва ўрта махсус ўқув юрталари ўзбек йиритқилари ҳам таълим олишдади. Николас йирик кемаозликнинг энг йирик кемаозлики «Океан» заводи учун алоҳида материалларни республикамиз қорхоналари ҳам етказиб берадилар. Завод музейидаги «Дўстлик» китобида шахарини фашистлардан озод қилишда ўзбекистонлик жангчилар ҳам жон фидо қилганлари ёъиб қўйилган.

Айни пайтда, Николаслик кемаозлар Орол денгиз флотли билан ҳам яқиндан ҳамкорлик қилдилар.

Камол МАТЕКУБОВ, «Ўзбекистон адабиёти ва санъати»нинг махсус муҳбири

ҳарлари Украинанин қадимий адабиёт, санъат ўчоқларидан ҳисобланади. Бу шаҳарлардаги қўлаб олий ва ўрта махсус ўқув юрталари ўзбек йиритқилари ҳам таълим олишдади. Николас йирик кемаозликнинг энг йирик кемаозлики «Океан» заводи учун алоҳида материалларни республикамиз қорхоналари ҳам етказиб берадилар. Завод музейидаги «Дўстлик» китобида шахарини фашистлардан озод қилишда ўзбекистонлик жангчилар ҳам жон фидо қилганлари ёъиб қўйилган.

Айни пайтда, Николаслик кемаозлар Орол денгиз флотли билан ҳам яқиндан ҳамкорлик қилдилар.

Одесса азалдан шоирлар ва санъаткорлар шаҳри, — дейди Украина ССР Ёзувчилар союзи Одесса бўлимининг раиси, профессор Иван Дуз. — Шунинг учун бу ерда адабиётлар ҳамкорлигига жуда катта этибор берилади. Адиларимиз ўзбек ижодкорларидан А. Қарамон, Н. Сафаров, Уйғун билан жуда яқин дўст эди.

Афсуски, бу дўстлигини ёш ижодкорлар давом этиришмаётиди. Бунга, назаримизда, ўзимиз ҳам имкониятлар бермаётганга ўхшаймиш. Ма, мана шундай дўстлик байрамларида қардош шоирлар билан ўрашувлар, адабий кечалар ўтказилаётибди. Уларнинг асарларини халқимизга танитмаётибди. Ёшлар ижодини тарғиб етмаётибди. Ахир адабиёт ва санъат кунлари ана шундай оиниканоб мақсадларга хизмат қилиши керак эмасми? Ана шунда адабиётлар дўстлиги халқлар дўстлигининг бош омилли бўлиб хизмат қилмайдими? Биз дўстларимиз билан тез-тез ўрашиб туришимиз керак!

Ҳа, олимнинг фикрига манад гаплар адабиёт кунлари давомда қўп марта такорланди ва келгусида ана шундай ишларни амалга ошириш режалари белгиланди.

Украинада ўтган Ўзбекистон адабиёти ва санъати кунлари Киевда янгради. Лекин бу дўстлик байрамига сўнги нукта қўйилмади. Дўстлар, қузда Ўзбекистонда ўрашувча хайр деилад, холос.

Камол МАТЕКУБОВ, «Ўзбекистон адабиёти ва санъати»нинг махсус муҳбири

Бахтиёр НАЗАРОВ:

ЖУРНАЛХОНЛАР ФИКРИГА МУШТОҚМИЗ

Редакцияга республикамизнинг турли бурчларидан ҳар хил масалалар хусусида хатлар келиб турибди. Бу мактубларнинг айримлари газетга саҳифаларида ёритилса, баъзилари шарҳланади. Жумладан, Анджон обистаси, Олтинкўл районидаги ишчи-қишлоқ мухбири М. Ётамбердиев ҳам редакцияга хат қўлаб, Ўзбекистон ССР «Фан» нашриётида ҳар икки ойда бир марта чиқадиган «Ўзбек тили ва адабиёти» журнали ҳақида ўз мулоҳазаларини ёъиб юборган. Мактубда журнални тарғиб, савияси, айрим сонларидagi тушуновчилар бораида бир қанча фикрлар айтилган. ЎзФА А. С. Пушнин номлида Тил ва адабиёт институти директори, филология фанлари доктори Бахтиёр НАЗАРОВга мурожаат этди.

—Авалло шунинг алоҳида таъкидлаб айтишим жоизки, биз оптикқўқиб қишлоқ мухбири М. Ётамбердиевдек синчков, зукко ўқувчиларимиз борлигидан, улар жуналимизининг ҳар бир сонини этибор билан ўқиб боришларидан хурсандимиз. Мактуб муаллифининг «Партияимизнинг XXVII съездида, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг III пленумида қўйилган вазифаларни бажаришда «Ўзбек тили ва адабиёти» журнали коллективини ўз ишларини қайта қуришлари керак. Чунки бу журнал 1983 йил июль-август ойларида 13284 ўз ўқувчиси эга эди. Мана, орадан уч йил ўтди. Бироқ уч йил ичида ўқувчилар сонини 12651га тушишиб қолди», деб ёъишда умумий шимиз учун чинкамига қайғуриш туйғуси бор.

Мен яқинда АҚШнинг Индиана штати Блумингтон шаҳридаги «Индиана» университетини кутубхонасида жуналимизни кўрдим. Бу университетда туркий тиллар, жумладан, ўзбек тили бўйича ҳам махсус дарс ўтиларкан. Бу билан шунинг эътимомчилигини, жуналим ҳам гоъвий, ҳам иллий, ҳам оммавийлигини жиҳатдан киксак савияга олиб чиқиш бизга катта масъулият юксалди.

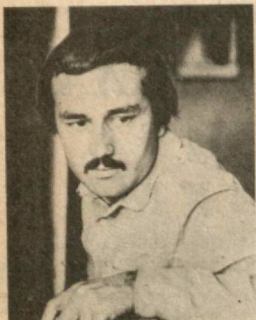
Маълумки, журнал тил ва адабиёт масалаларига бағишланган республикамизда ягона нашр. Биз айни пайтдаги адабий жараён, бугунги кун олдимизга қўйётган тил масалаларига қўпроқ этибор беришимиз лозим. Бу деган гап жуналимда муайян бир иллий таъдиқот чегарасидан чиқиш имконияти йўқ, дегани эмас. Агар шундай бўлиб қолган

тақдирда, ўз олдимга қўйган вазифани тўла-тўқис оқламаган бўлур эди.

Айни пайтда биз жуналимизни халқ орасига олиб кириши, унинг иллий-оммабплигини таъминлаш учун тегишли чора-тадбирларни қўраймиш. Жумладан, журнал савиясини бир қадар кўтариш учун унинг редакцияга составига таниқли ёзувчи, шоирларимиздан Абдулла Орипов, Уткир Хошимов каби ижодкорларни ҳам киритдик. Журналдаги тематикани кенгайтириш, янги саҳифалар очилиши ҳам мўлжалланганмиш. М. Ётамбердиев ўз мактубида журналининг 1986 йил 5-сонида эълон этилган айрим материаллардаги баъзи бир ўринларини тушунаганлигини ҳам қайда этган: «Бироқ жуналимнинг 25-саҳифасидаги барча ёзувларни ўқигиш илож топилмади. 32—33-саҳифаларда «Иллий ахборот» рубрикасида берилган «Хотамий тоий қиссаси» сарлавҳали материалнинг 31-қаторида нима деб ёъзилганини билмадик. Айникис, бизни жуналимдан қизиқтиришимизни сусайтирган 36-37-ва 40-бетларидagi ёзувлар бўлди. Биз истардикки, бу чалқашликни ким қандай жўлаб бераверкан? Бу ўринларда М. Ётамбердиев қайда этган сатрлар ва саҳифалардаги тушуновчиларни кўйин бўлган

иборелар, парчалар материалларнинг иллий характерда ёритилганлиги билан изоҳланган. «Иллий ахборот» рубрикасида берилган барча мақолалар адабий-бадий манбаларнинг есл нусхаларидан олинган парчалар билан қиёсланган. Бу парчалар туркий халқлар оғзани ижоди еки тилидаги бирор-бир намуна, ҳодиса ҳақидаги иллий тақлил учун манба сифатида, далил сифатида ишлатилган. Шу бонс газетани тушунаган ўша сатр ва парчалар чалқашлик эмас, балки иллий аниқлик ҳақида қилидиган фактик мисоллар сифатида қаралган маъқул. Бироқ бу билан биз ўз ишимиздаги кемчилик ва етшмовчиликларини оқламоқчи эмасмиз. Журнал адабиёт, тил, нутқ маданияти билан боғлиқ актуал масалаларни даъйла кўтариб чиқаяпти, деб айти олаймиш. Ахир, нутқ маданиятига алоқадор қанчадан-қанча масалалар феҳат тилшунослигининг иши эмаску. Бу муаммолар жуналим воситасида кенг халқ муҳокамасига олиб чиқиш мумкин.ку. Бугунги адабий жараёнинг энг муҳим проблемалари бўйича республикамиздаги етакчи олимларни, ижодкорларни жуналимга жалб эта олаймишми? Қўп ҳолларда биз «Ўзбек тили ва адабиёти» журнали ўзбек филологиясининг фундаментал масалаларини ёритишга қаратилиши керак, деб ҳисоблаймиш. Аслида ҳам шундай. Бироқ мана шу масалалар қай даражада иллий геран ва оммабплиги билан ҳар доим ҳам жидий қизиқмаймиш.

Журнал тиражи билан боғлиқ муваққабликларнинг бошқа томони ҳам бор. Чунки, жуналимнинг ташкил бўлганига 30 йил бўлаётди. Бундан 30 йил бурун ўзбек тили ва адабиёти билан шуғулланувчи мутахассислар сонини, бу фаннинг имкониятлари, ўқувчиларининг савияси ва талаби билан бугунги вазифаларини тенг қўйиб бўлмайди. Ваҳоланки, журнал ҳамми ҳануз ўша-ўша. Шунингдек, бизнинг кенг ўқувчилар оммаси билан яқиндан алоқа боғлаб олмаётганимиз ҳам, уларнинг талаб ва истакларидан беҳабар қолётганимиз ҳам ишимизнинг қимматини еркин-равшан қилиб кўрсатаётмиш. Мен шу фурсатдан фойдаланиб, «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетаси орқали ўқувчиларимизга мурожаат етмоқчиман: жуналимиз ҳақида уларнинг қандай фикр, мулоҳазалари бор, қилаётган ишларимизнинг қай бир жиҳатлари ямақул эмас, улар қандай муаммоларда қўпроқ қизиқ қилишимизни истайди? Урта мактабда адабиёт ва она тилини ўқитишда юзага келган мураккабликлар, бу мураккабликларни бартарф этишда журнал қандай ишларни амалга ошириши керак? Мана шундай масалалар бораида ўқувчиларнинг фикр мулоҳазаларини, тақлифларини билишнинг жуда ҳам истардик. Шу маънода мен фол ўқувчимиз А. Ётамбердиевнинг жуналим бораидаги мулоҳазаларини қўллаб-қувватлайман. Журнал коллективини ишчанлиги тубдан қайта қуришда қўп минг сонли ўқувчиларнинг талаб ва истаклари яқиндан ёрдам беришини қузда тутиб, улардан хатлар кутеми.

Мирза КЕНЖАБОВ

НАВОИЙ БЕКАТИ

Ер остида — гумбазли диёр,
Егдулари қийнагай мани:
Навойнинг сувратлари бор,
Навойнинг... шамлари қани?
Асрларнинг куйлар шамол,
Бенаво дил, чулган навога:
Хар кимсанинг бир зум хаёли
Боғланади арши аълога.
Ер остида — гумбазли диёр,
Юксакларга кўтаргай мани.
Навойнинг юлдузлари бор,
Навойнинг шамлари қани?
Қатор-қатор, узун бу фарёд
Бир юракдан чиқмиш сафарга!
Куллуқ этар Мажнуну Фарход
Кўнгилшунос — Чингиз Аҳмарга!
Ер остида — гумбазли диёр,
Ернинг ёруғ ғамлари қани —
Навойнинг дарддошлари бор,
Навойнинг... шамлари қани?
Хар қандай зот — бунда ўткинчи,
Кимса борки, фақат шошилар...
Фурсат топиб, қалқиб ўкинчи,
Хайратланур яхши кишилар:
Ер остида — гумбазли диёр,
Тунга ҳамдам дамлари қани —
Хазратининг кечалари бор,
Хазратининг... шамлари қани?

БУЮК ВА ЮК

ХАЗИЛ

Борар эди кўчада Буюк,
Биров туртиб: «Кўтар бу юкни!»

Холид РАСУЛ

ЮРСАМ ҲАМ, ТУРСАМ ҲАМ...

Ўзбекистон, хушбўй елларинг аро
Кўм-кўк водийларинг тоза-мусавво.
Юрагимга кўзгу дарё, кўлларинг
Бедор кўзларимда гўзал бир дунё.
Тоғдаги шалола шовуллади
Эшитаман куйлар ажиб дилнавоз.
Ойна булоқларнинг чулдиришида
Сулув табиатдан шарпа, хуш овоз.
Оромбахш шамоллар бўсалар каби
Хар бир нафасингни туги қоламан.
Симирамдан қалбдан — ҳаёт талаби
Хайратда, маҳлиё бўлиб толаман.
О... юртим, агар мен гул, гулбунингда
Шабнамдек йилтираб сингиб

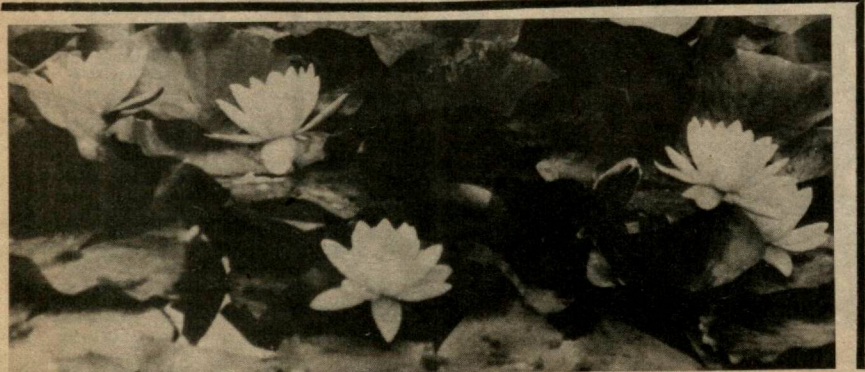
кетсайдим.

Жаҳонга бергисиз оташ ҳуснингда
Капалаклар каби куюб битсайдим...

Дастурхон устида сенинг хаёлинг
Бағримга беаён тинмай қиймалар.
Енимда нур сочиб ойдек жамолнинг
Дилмим кўзгатиб, сўзлар нималар?
Элик беш йил бирга яшадик тотук
Ҳаёт ташвишлари — чамандек орзу —
Дилда ҳукмронди, билмадик ҳадик,
Бизга умр йўли кўринди мангу.

Сен менинг ёнимда, ҳаёт шов-шув
Долғали дарёдек кўнглимдаги роз —
Интилиш, муҳаббат, фикр орзу
Кудратли қучи каби этарди парвоз.
Сўзингдан сочилиб меҳр гиёси
Туганмас эҳтиром, таманно, адо...
Гулранг гулбун каби жаҳон раъноси
Қалбимда жилабахш ўзинг бир дунё.
Эвоҳ, бу қандайин ёлғон хаёл бу!
Хар ерда, хар қачон дилимда мангу
Биргасан, юрсан қақириб олға,
Суюқлим, бахш этиб йўлимга ёғду.

Суратинг қаршимда, турбисан сипо,
Бироз жилмайганча кўзлари шахло.
Нақадар хушбиним, хушрўй жозиба
Ўзига тортувчи адо, истиро.
Лекин афсус, нетай, йўксан, фариштам,
Оилам тираги ишда сариштам.
Ҳаммавақт биргасан мен билан бедор
Юрсам ҳам, турсам ҳам, гулим,
Гулдастам.

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САЊЪАТИ

Аскартоғнинг тошими бу юк —
Майиштириб қўйди Буюкни.
Ижирганди: шу эди камин!
«Бу юк надири?» — сўради Буюк.
Кимса деди: «Бу — халқнинг
Ғами,
Буюк бўлсанг, кўтаргин суюб!»
Кўзларининг пахтаси чиқди!
Кимса эса бепарво, тикка,
Кўзларидан чиққан пахтани
Териб, секин солди этакка.
Тайёр бўлди дарров бошқа юк...
Топинг энди яна бир буюк!

НИВЕЛИР

Нивелир — французча, ерининг паст-баландлигини бирон нуқтага нисбатан ўлчайдиган асбоб.
Ундан одамга қаралганда оёғи юқориде, боши пастда бўлиб кўринади...

Кўксим ҳаволарга тўлиб, кўчада
Масрур юрганымда севиб, севилиб,
Теп-текис, ям-яшил, обод гўшада
Баъзан учраб қолар менга... нивелир.
Гарчи руҳим баланд, бағрим гоҳи қон,
Нивелир кўзлардан бурда-бурдади.
Бошим осмондадир менинг ҳар қачон,
Бошим осмонда-ю, осмон... ердадир.
Мен она заминга боғлиқман, аён,
Нивелир кўзлардан жафо жондадир:
Оёғим ердадир менинг ҳар қачон,
Оёғим ерда-ю, ер... осмондадир.
Баъзан бўҳтонларни бийрон сайраган
Бу қайси золимнинг жоҳил аскарини:
Қасрлар, гумбазлар ерга қараган,
Чинорлар осилиб турар... тескари.
Ҳаёт ҳар қалбнинг ҳам насби эди,
Нивелир кўзларнинг қурбони тайин:
Эрқараст Маширабу Насимий эди,
Виктор Хара бўлди, Лорка у кейин.
Йўқ, пинҳон қолур деб ўйлама, замон,
Темир сандиқларда ул қабиҳ сирлар:
Бу кўзнинг қурбони оламга аён:
Файзулла, Абдулла, Усмон Носирлар.
Аён, мағлуб руҳнинг вавсасаси, бас,
Кўринмас, таъйикда айтилган ҳар сўз.
Жаҳон харобаю башар ёв эмас,
Кўнгил харобадир, ёвдир ўша кўз.

Ёт кўзлар — ёв кўзлар майли, дўстларим,
Аммо эл шаънидан юрсам севилиб,
Жаҳоним ўт олур, баъзан кўзларин
Халқим ўз-ўзига қилса нивелир.
Дўстлар! Бу кўзлардан қолсақ беҳабар,
Дунёни тескари кўриб, кулажақ.
Боши ерда бўлса ўтмишининг агар,
Оёғи осмонда бўлур келажак.
О, онам, табиат, сен бор бўл, ғамдош,
Сен борсан, о, дунё, о, мангу сарой,
Менга тўғри боқар кундузи қуёш,
Менга тўғри боқар кечалари ой.

АКС САДО

ПОКЛАНИШ ДАВРИ ҚУШИҒИ

Ўлдир, ичингдаги хонини ўлдир.
Ш. РАҲМОН

Елди бу, жонингни йўлларда елди,
Гулдирак дод этар гулди ва гулди,
Булулар ўтинчи селдиру селдиру —
Борлиқ минг илтижо этгани шулди:
Ўлдир, ичингдаги хонини ўлдир!
Тилсиз тош-тупроқнинг розини тушун,
Одамсан, одамнинг сўзини тушун,
Термилиб, болангнинг кўзини тушун —
Бу кўзлар барчани покловчи кўлди!
Ўлдир, ичингдаги хонини ўлдир.
Е дўстдек хилма-хил тусларга киргин,
Дилин сот, йўлни сот, сўзларга киргин,
Вақтида ўлмагин — юзларга киргин,
Душманин ҳам кўлди, дўстни ҳам кўлди!
Ўлдир, ичингдаги хонини ўлдир.
Кўз оч-эй, ҳаётнинг ёзини буз,
Инсоннинг инсонга таъинини буз,
Тиканли симлардек чизгини буз,
Сен-да бир тўшининг тилларга тилди.
Ўлдир, ичингдаги хонини ўлдир.
Кўрдинг, учиб турган отлар қулади,
Тирик қуламаган зотлар қулади.
Кўксимдан бу янглиғ додлар қулади:
Мансабу унволлар бари бир пулди!
Ўлдир, ичингдаги хонини ўлдир.
Хонин жаҳолатдир, илтиж, тамадир,
Хонин кўрқоқликдан бошқа нимадир!
Тобақай юрагим қийма-қиймадир:
Ҳақиқат, адолат муқаддас йўлди,
Ўлдир, ичингдаги хонини ўлдир!

Йўлдошлари
АБДУЛЛАЕВ

УЛУҒБЕК

Музлаган ой —
синган қилич
қирралари ёнади.
Бу кун юлдузлар
нотинч —
Уксик дилим қонади.
Қонаган дил ярасида
Қилич ўйнар —
даста қон.
Падарқушининг
танасида
Қаҳ-қаҳ урар
ифлос жон.
Кўкдан кимдир
юлдуз отади —
Учиб юрар бир чирой.
Ўз қонига ғарқ ботади
Самарқандда тўлган
Ой...

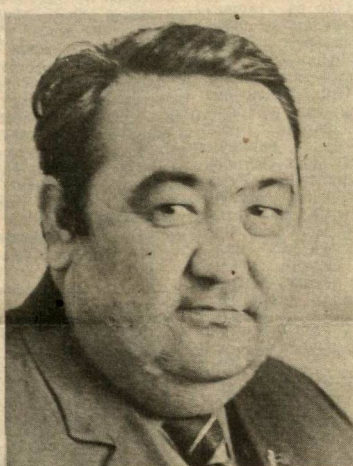

ХОТИРА

Кундуз рангин рўмолин
кечанинг бошига ташлади,
Самонинг ҳар-ҳар еридан учқунлар
сачради.
Ва лолақизғалдоқ сайлига
чўмилди ўйларим...
Тердим.
Тера бошладим, Ва ниҳоят адашиб кетдим.
Чўлпон қароргоҳида ёлғизлик қилиб...
Кеча кундузга омухта,
олиб қолди, тонг қадар уйғоқ.
Қуёш. Бирдан кечанинг чоки сўкилди.
Кўзларим нур эмиди...
Хисларим сирғалди беҳос...
У онам айтмаган аллалар сирини эди,
У — отам қайтмаган жангларнинг бири эди.

ТУРТЛИК

У — алла айтмаса, қуёш ботмасмиш,
Гўдак кўзларига инмасмиш уйқу.
У — алла айтмаса, тонглар отмасмиш,
Зулмат пардасини йиртар эмиш у.

Екув ЯКВАЛХУЖАЕВ

ОМОН БУ, КЎШИК!

ВОКЕИИ ҲИКОЯ

— Ҳалима Носировани айтмасми?
— Носирова дер эканим, ҳа... онам бир
нарсани ўйладики, узоқ индамай қолди.
— Бошқа нима бўларди, шуни сўрайман-да, болам.
— Билмадим.
— Бутун афандингдан сўраб анигини билиб
келгин, хўпми?
— Майли.
Мен мактабга бориб, ўқитувчиларимдан сўрадим.
Лекин анигини билмадим. Кимдир
Юсуфбек ақанинг уйларига ҳам артистлар
тушишган, ўшалардан сўрасанг билишарди,
дейишди.
Юсуфбек ақани танирдим, аёли Тўтихон ая
онамга қадрон. Яқин эди. Биз тенги Талъат-
бек деган ўғли ҳам бор эди. Шаҳар ташқари-
сидан Жирғалон деган жойда нари-бериси
йўқ боғи, тегиримонлари бўларди, ана шаҳарда
қанча дўноқлар... Кейинчалик билдимки, бу
бой шунча мол-дунёси билан уй-жой қилма-
ган экан, шаҳардаги энг баҳоли, кўркам
хўйларини ижарага олиб ўтираркан. Одамлар:
нега бир макон қилмайсиз Юсуфбек ака, де-
салар, мен бировнинг юртига мол солмаман,
деб жавоб бераркан.
Ўша Юсуфбек акаларнинг хўйларини томон
югурдим. Бир зумда келишга келдим лекин
аним, нима деб қақиршимни билмай ҳаша-
матли хўйларини тиркишдан мўралаб тур-
ганда Тўтихон аянинг ўзи чиқиб қолди.
— Ҳа, нега мўралайсиз, қани...
— Мен отин ойнанинг ўлиман. Тўтихон ая,
бувим юбуротди, артистлар келган экан,
Ҳалима Носирова қайдалигини билиб келгин
деди, — дедим секин хижолат бўлганимдан.
— Отин ойнанинг ўли бўсанг нима қилиб
турибсан бу ерда, ичкарига кир, қайсини-
сан?
— Кичкинаси.
— Кенжасиман дегин, ҳа... отин ҳам Ани-
янинг соғиниб қоптида, э, аттанг. Ҳалима
бу ердасам, болам. Бу ерга Тамарахоним
тушган. Ҳалимахон «Қизил юлдуз»да, Абла,
эиз бойнинг уйда, чамамда, яна ахшилаб
сўраб кўр, бувингни овоза қилиб юрма,
аввал ўзинг ўтиб ке.

— Хўп. Аблазиз бой дедингизми, ая?
— Ҳа, Аблазиз бой, шундай кинохонанинг
ёнидаги кўчадан кирсанг, айтиб беришарди.
— Хўп.
Тўтихон ая, бувингга салом айт, деганича
қолди. Мен қандай юғриб келган бўлсам,
шундай чопганимча «Қизил юлдуз» маҳалла-
сига бордин, одамлардан сўрадим. сўришти-
рдим. Ротдан ҳам Ҳалима Носирова ўша
Аблазиз бой деган кишининг хўйлисида экан-
лар.

УЙГА ЎЗИМДА йўқ, худди Ҳалима Носи-
ровани қўлидан ушлаб, етаклаб келаят-
ган одамдай ҳовлиқанимча кириб келдим.
— Топдим, бувинжон, топдим.
Онам нафти билан оғзимни бекитиб, уришиб
берди.
— Намунча бақирасан, болам.
— Топдим, бувинжон, топдим. Аблазиз бой-
нинг уйдан, борасизми? Айтинг, борасизми?
— Энди бир сўровим-да... — онамнинг
кўзлари бирдан маънос тортиди. Менинг
бошимни силлаб, галаги тикилди. — Қайдам...
— Ҳа... борасиз, мендан яширманг, меням
олиб борасиз.
— Эрталаб мактабга отланаётганимда онам
одинимни тўсди.
— Бугун ўша топиб келганинг, Ҳалима
тушган уйга борамиз.
— Мактаб-чи, ўқишга бормайманми?
— Эртага афандингнинг олдига ўзим бирга
ўтаман, узрлик иш чикиб қолувди, дейман.
— Ҳозир кетаверасизми, буви?

— Ана, Ҳалима!
Мен умримда онамнинг ўрнидан бундай
дуст туриб кетганини, гўё табиат гайри табиий
куч ато этгандай елкаларини силкиб, қушдай
енгли юрганини биринчи бор кўришми эди.
Унинг оёқлари ҳам ўзига бўйсунмасди. Ариқ-
чадан ўтиб, Ҳалима хоним томон талпиниб,
икки-уч қадам ташлади. Бу сафар у пичирла-
ди, лаблари қалтираб пичирлади.
— Ана, Ҳалима!...

Кўзларидан ёш тиркираб чиқиб кетди
онаганимнинг. Ўзи буни билдими, билмадим.
У ҳавада муаллақ туриб қолган жисмдай
тўхтади. Буларнинг ҳаммаси бир лаҳзада содир
бўлди. Мен қачон қадрлаганимни билмай-
ман, кўзим тушган чоқ Ҳалима хоним
узун ҳаворанг кўйларига ўша, онам кўзлари
тешилгудай интизор бўлиб ўтирган эшикдан
чиқиб, секин юриб келарди. У кўчанинг
шундай юзиде бу оламчи унутиб, ўзи томон
талпинган онамни кўрмасди. Кўрган
бўлса ҳам, хар сафарги кўчадан ўтган-
чи, «ана, артист» деб қараб турган аёллар-
дан бири, деб ўйлади чоғи. Йўқ, кўрмасди,
курмаски онам олдидан эътиборсиз ўтиб ке-
толмасди. Намунча паршионсиз, опакон деб
сўраб, ёнига келарди. Ҳа, албатта келарди.

Андижонликмисиз, қўзларимга иссиққина
қўриясиз-ку дерди. Бағрига босарди, елка-
ларини елкаларига қўйиб, шундай кўчанинг
юзиде Ҳалима хоним ҳам ўзига бир дара-
кани аёл топиб олганидан суюниб, болаликла-
рини эслаб, қаҳ-қаҳ отиб қуларди.
Сўнг жигарим деримди, опаганим деримди...
Не ҳолга тушарди онаганим. Осмон осмон
бўлмай, ер-ер бўлмай кетариди. Ўзи айтиб
берадиган эрталабларидан сингари тубсииз са-
молардан ўтиб, ўша... учар гиламга ўтириб,
хуру париларни доғда қолдириб талзоргина-
сига тушариди.

Ҳалима хоним онамнинг елкаларига қўл-
ларини ташлаб: «Андижонда жигаргўшаларига
қўйса не дейин?» десалар, қандай жавоб
айтар эди.
Унисиз унисизгина, лаблари пичирлаб, пичи-
раб, юракни қилидан чиқиб кетариди...
Хеч нарсга бўлмади. Лекин шу тобда айт-
ганларимнинг ҳаммаси онамнинг вужудини
тилка-пора қилаётган эди.

Ҳалима хоним ўтиб кетдию, муолиждан ке-
ин катта кўча юзига қараган нақилли, қўш
эшикни очиб, ичкарига кириб кетди.
Онаганим шу чоқ бошимни силас-да, ни-
гоҳлари ҳамон Ҳалима хоним кириб, кўздан
ғойиб бўлган эшикда эди.
— Паранжиги оғиб беринг, болам!

Онамдан уйга боргунча бошқа садо чиқ-
мади. Мен унинг ўқтам гавдасининг паранжи
ичида силкиниб бораётганини сезсам-да, унисиз
фарёд этаётганини билмасдим.
Ҳозир эсласам, онамнинг ҳолатини қалб-
дан туюб мен ҳам ўз-ўзимни унутаман. Ру-
ҳимга таскин бергунча бир тасалли қили-
раман. Шунда қулоғим остида аниб наво
ва янграқ овоз эшитилгандай бўлади.
...Виздек ғарбни йўқлаб, дилдор хуш
келмасиз...
КЎЛОҒИМ ТАГИДА Ҳалима хонимнинг
қўли тингламакча зор бўлган, бир умр
орзу қилган овози янгради. Сехрлар кўннинг
оғушида маст бўламану кўз олдими қўшиқ-
дай қалқиган бир оний лаҳза бўлиб, она-
мининг бутун киефаси келади. Унинг сўнги
қуларига Ҳалима хонимнинг ўша бир
лаҳза қўриган қомати тоғлари бўлиб, Ан-
дижон бўлиб, бутун бир водий бўлиб таскин
берган экан. Шу тобда онамнинг бутун
армонларини, дардлари, орзуларини сингдириб
олган вужудига Ҳалима хонимнинг ўша
янграқ овози таскин бераётган бўлса не ажаб!
Еру осмон тургунча омон бўл, қўшиқ,
омон бўл, қу!

ДАРСЛИКЛАР ЗАМОНГА МОСМИ?

ЭТИРОФ этмоқ кераки, дарсликларимиз ҳақида бундан тўрт-беш йил илгари газетхонларимизнинг жонқуварлик билан ёзилган мақбулларидеярли йўқ даражада эди. Жиддий фикрлар бўлган тақдирда ҳам «ёзгандан нима фойда», деган андиша устунлик қиларди. Чиндан ҳам бундай фикрлар аксарият ҳолларда эйтиб-орси қолдирилларди. Бу аниқ ҳақиқатни эслаш бугунги кунда биз — ноширларга шиманиши дээр талаби даражасида қайта қуриш масъулиятини юклайди.

Редакцияга келган мақбуллар мазмунини билан танишар эканмиз, уларнинг аксарият қисми дарсликларимиз савиясини яхшилашга қаратилганлигидан мамнун бўламиз.

Мақбулларнинг шарҳлашга ўтишдан олдин ўқув-педагогика ва адабиётлари яратилган яқин-яқинларча давом этган яроқсизлиги ушунини эслаш фойдадан холи бўлмайди. Ҳўш, дарсликлар ва бошқа ўқув қўлланмалари нашр этишда илгари қандай шис услуби мавжуд эди? Маълумки, нашриёт ҳеч қачон ўз-ўзига ўқув-педагогика адабиётларини планлаштирмаган, ҳозир ҳам шундай. Урта мактаблар, олий ўқув юртилари ва ҳунар-техника билим юртилари учун дарслик, ўқув қўлланмалари нашр этиш бизнинг нашриётимиз зиммасида экан, аввало нисбатларини нашрга тавсия этиш билан фақат илмий-тадиқот муассасалари, педагогика институтлари, мутасадди министрликлар шуғулландилар ва буюртма бериладилар. Уларнинг қосида дарслик ва ўқув қўлланмалари кўпзамаларини ўрганадиган, нашрга тавсия этадиган кафедралар, секторлар, ўқув-методика кенгашлари мавжуд. Дарслик ва ўқув қўлланмалари кўпзамаларини биринчи навбатда шулар баҳолайдилар. Зотан, ана шу кафедралар, секторлар ва ўқув-методика кенгашлари ҳар бир фан бўйича мутахассислар дарслик ва ўқув қўлланмалари ҳақида ўзларининг ҳолисона фикрларини айтишлари шарт. Афсуски, бу ўрқоларнинг аксарият қисми ўз бурчиларига юзати, таниш-билишчилик қай-фритида муносабатда бўладилар. Бундай масъулиятсизлик қўлланмаларимиз кўпзамаси мазмунини, савиясини баҳолашда салбий эга қолдиради. Ҳатто шу даражада қорар етган пайтлар бўлдики, кўпзамаларини тавсия этувчи тақрирлар бевосита авторлар томонидан тайёрланиб, фақат «тақризчиларнинг ишлари олиниди, ҳо-лос.

Яқинда бўлиб ўтган нашриёт-редакция кенгашларининг бирда профессор К. Қосимов: тан олиш керак — дарсликларимиз нашриётдаги ноширлар меҳнати билан дарслик ҳолига келади, — деган адолатли фикрни айтди. Ахир, бу дарсликлар кўпзамаларини фан кандидатлари, фан докторлари ўз «тақризлари» билан нашрга тавсия этганлар кул! Бундан ташқари ўрта мактаблар дарсликлари авторлари состави ҳам кўпроқ илмий лабораторияда фикр юртадиган, ҳаётини атрофича тасаввур эта олмайдиган кишилардан иборат эканлиги ҳам дарсликлар мазмунининг ҳаётдан узоқ бўлиб қоллишига сабаб бўлмоқда. Бу ҳақда ўзССР Маориф министрлигидаги мутасадди ўрқоларга жиддийроқ ўйлаб қуриш вақти аллақачон етган. Зотан, «Умумий таълим ва ҳунар мактабининг ислох қилишнинг асосий йўналишларида ҳам...дарсликларини ёзишга энг яхши ўқи-тувчилар, тақрибали методистлар, таниқли олимлар жалб этилсин» дейилдики, янги дарсликлар учун очик қурслар эълон қилинган бугунги кунда бу талаб янада муҳим аҳамиятга эга.

Яхши дарсликларнинг яратилишида автор, ношир, тақризчи, махсус муҳаррирининг ҳалол ва самарали меҳнати асосий роль ўйнайди. Шу жиҳатдан авторларимиздан Ф. Саломов, Ш. Раҳматуллоев, Н. Маллаев, К. Қосимов, Я. Абдуллоев, М. Омихонова, Қ. Аҳмедовнинг кўпзамалари тайёрлаш, муҳаррирлар билан ишлаш тақрибали ибратлидир. Бироқ бизнинг кўпгина авторларимиз қотиб ёзиш, маданиятини ҳали яхши эгалла-ганларича йўқ. Уларнинг нашриётга тақдим этган қўл-маларининг структураси ҳам, материалларини баён қилиш усуллари ҳам галез.

Кези келганда айтиш лозимки, ўрта мактабларнинг 9—10-синфлари учун «Ойлавий ҳаёт этикиси ва психологияси» деган янги фаннинг киритилиши ёш авлодини ҳаётга тайёрлашда муҳим роль ўйнайди. «Провешение» нашриёти бу фан учун икки нонда — «Ойла-вий ҳаёт этикиси ва психологияси» ва «Ойла» қўлланмаларини нашр этиб, кейингисини мактаблар учун тавсия қилди. Бизнинг нашриётимиз ҳар икки қўлланма таржима этди. Бу ўринда бир мулоҳаза ту-ғилади: бизнинг республика-миз ўзининг илмий ва илор-национал хусусиятини, рес-анчалар билан бошқа рес-публиклардан фарқ қилади. Бас, шундай экан, мутахас-философ, педагог, психолог олимларимиз шундан бўйча қилиб, мазкур фан моск-ва дарслик яратиб ёки мак-корлик авторлар билан ҳам-корликда юқорида эслатилган

ГАЗЕТХОН — НОШИР
МУЛОҚАТ

дарсликларни локаллатириб берсалар яхши бўлар эди. Не-гадир бунда ташаббус оли-ларимизга томонидан сезилма-пти. Ёки 7—8-синфлар учун «Ўзбекистон ССР тарихи» дар-слиги (ҳозирги талабга жавоб бермаслигини эйтироф этилган) тарихчиларимиз сўбқашлиги тўғрисида қарор йилдан бу-ён қайта тайёрланма қў-ломмади, бундан фақат ўқу-чиларимиз азият чекмоқда.

Мен дарслик ва ўқув қўл-ланмалар замон талабидан орқа-да қолишда ноширларда зар-рача айб йўқ, деган фикрдан узоқман. Ноширларимизнинг ҳам аксарият қисми мактаб ҳаётига яқин эмас, улар олий мактабдан тўппа-тўғри нашри-ётга келиб шис бошлаганлар, қолверса, уларнинг савияла-ри ҳам турлича. Энди ўйлаб кўринг, мактабдан узоқ бўл-ган олим билан ношир тайёр-лаш дарсликнинг мукаммал бўлишига қим қалолот бера олади! Бу проблемани ижобий ҳал этиш мақсидида нашриёт 1987 йилдан бошлаб вақанг ўрқоларга қадарларини конкурс йўли билан қабул қилишни жорий этди. Бу эса ношир қадарларини таллашда яхши на-тижалар бериши шубҳасиз. Эндиликда мавжуд қадарларини аттестациядан ўтказишга ҳо-зирлик қилимоқда. Кўпзамаларини қабул қилиш ва атроф-чида апробациядан ўтказишга эйтибор қулайтирилмоқда.

Энди ДАРСЛИКЛАРИМИЗ ҳақида газетхонларнинг мақбулларига муножабат этсак. Маълумки, дарслик — ҳар бир ўқув предмети мазмунини программада белгиланган ҳам-да комплекс тарбия талабла-ридан келиб чиқиб, батафсил ёритиб берадиган ўқув китобидир. Албатта, ўнга асос бў-ладиган программа ҳам, дар-сликнинг ўзи ҳам даврлар ўт-ган сайин ўзгариб боради. Дарслик ўқитувчининг ёш ав-лодини ўқитишда муҳим қуро-ли бўлиб келган ва шундай бўлиб қолаверади. Мактаб таълимининг, жумладан, адаби-ёт дарсликларининг голий йўналишини қулайтиришнинг муҳим омиллари уларда В. И. Ле-нин асарлари, КПСС ҳужжат-лари, СССР Конституциясида-н маҳорат билан фойдаланиш-ди. В. И. Ленин, таниқли ре-волюционерлар, партия ва дав-лат арбоблари, йирки тарихий шахсларнинг ҳаёти ва фао-лияти мисолида ўқувчиларни тарбиялаш муҳим аҳамиятга эга. Мактаб ўқувчиси учун ижобий ҳаётининг шахсий тақдири, унинг шахсидаги жо-зибдорлик тарбиянинг муҳим воситасидир. Бу омилилар амалдаги дарсликларимизда муайян даражада ўз аксини топаётгани ва ҳозирги авлод коммунистик дунёқараши-ни шаклланишда салмоқли вази-фани адо этишдаги қўш юмиб бўлмайди. Бироқ давр олға томон бориқда. Янги про-грамма тайёрлаш, дарсликлар-ни янада тақомиллаштиришнинг долзарб масала қилиб қўй-моқда. Бу жиҳатдан, айниқса, ада-биёт дарслиги ўқув предмети сифатида ўзига хос хусусият-ларга эга.

«Мен 35 йилдан буён ўзбек тили ва адабиётини дарс бе-риб келаман, — деб ёзади Б. Бекбоев (Қоракўл райони-да), — 10-синф дарслигида А. Қаҳҳорнинг атеистик руҳ-даги «Ой қўлгадан» номли шеъ-ри, «Тобутдан товуш», «Ажонларим» пьесалари кенг-роқ талқин қилиб берилса, «Қўшчинон чироқлари» романи-даги Сиддикжон ва Зунун-хўжа образларига эмас, Аҳме-дов, Урмоқжон, Бўрибой каби бошқа образлар ҳам ба-тафсилроқ ёритилса айин муда-до бўлар эди. Бундан ташқари бир ёзувчининг айнан бир асари ўрта мактаб програм-масида икки марта ўрганили-ши ҳам унчалик маъқул эмас. Масалан, А. Қаҳҳорнинг «Ўрни-хўжа» 5-синфда 4 соат ўр-ганилган ҳолда 10-синфда яна таҳлил этилади. Назаримда, бу ҳикоянинг ўрнига 10-синф дарслигида ёзувчининг «Томо-шабо», «Миллатчилар» ҳикоя-ларидан бири киритилса яхши бўлар эди. Чунки, «Жонтемир» поэмасига 7-синф-да 5 соат ажратилган, айнан шу поэма 10-синф дарслигида ҳам таҳлил қилинади. Шунинг-дек, М. Шайхзода, Зулуф-шахрларнинг бадий таҳлили ҳам саба».

Кўриниб турибдики, Б. Бек-боевнинг мулоҳазалари ўр-ганишга молик. Тайёрланган адабиёт программаси лойиҳа-сида ҳисобга олса аригулик мулоҳазалар.

Ўқитувчи С. Мамаатовнинг (Ўқитўрган районидан) мақ-булда дарсликларда (9-, 10-синф) монография тарзда ўр-ганиладиган ёзувчиларнинг ҳаёти ва ижодий фаолиятига до-дал муалломлар тўла эмас-лиги, ўқувчиларни қизиқтира-диган адибий фактлар ва са-налар ноаниқ берилганлиги баён қилинган. Масалан, Фа-фур Фулом, Ойбек, Ҳўғун, Зулуф, А. Қаҳҳор, К. Яшин каби ёзувчиларнинг Ленин ва Давлат мукофотларига сазо-вор бўлган, Олий Советларга депутат бўлиб сайланган йил-лари кўрсатилмаган. Ҳақиқатан ҳам дарслик авторлари эйти-борларидан четда қолган бун-дай фактлар китобнинг қайта нашрида тўлдирилди, деб умид қилимиз. Шунингдек, С. Мамаатов адабиёт ўқитувчи-

лари ва ўқувчиларга ёрдам берадиган методик қўллан-малар камлиги, «Адабиётимиз биографияси», «Ажойиб киши-лар ҳаёти» сериясидаги китоб-лар ҳам нашр этилаётганлиги, ни ҳам қўнчаклик билан баён қилади.

С. Мамаатовнинг яна бир му-лоҳазаси ҳам эйтиборга мо-лиқдир. У ёзади: «VIII—X синфлар — «Ёш адабиётчилар» анъанавий олимпиадаси шарт-ларининг бирда «Расмларга қараб тақриз ёзинг», дейила-ди. Бинобарин, адабиёт муал-лими расом эмас. У расмини тўлақонли шартлаб беришдан оқинг. Ўқувчининг эса олимпиа-дининг барча шартлари бўйича тайёрлаш лозим. У бу масала-да қимга муножабат қилади! Ақсига олиб шу қўлларда мак-табларда ҳам санат ва музи-ка мутахассислари кам... Шу-ни назарга олиб, VIII—X синф адабиёт дарсликларидея «рес-публикаимиз таниқли расомла-ри ижодидан икки-уч рангги расмлардан намуна киритилиб, ўнга санъатшуносларимизнинг қисқача шарҳи берилса айин мудадо бўларди. Бу, албатта, биринчидан, ўқувчиларга сан-ат асарларига, санъаткор рас-сомларга нисбатан муҳаббат уйғотган, иккинчидан, уларда эстетик дини тарбиялашга ёр-дам беради». Каранг, қанча-лик фойдали тақлифлар, бу-ларни қўллаб-қувватламай бў-ладими, ахир!

Мақбулларни синчиклаб ўр-ганишимиз сари, республика-мизда адабиёт фанини ўқи-тишнинг жонқуварлиги қўли-гидан, улар ўз фанига меҳр қўйганлигидан ташқари, ада-биётдан замон талабларига жа-воб берадиган стабил дар-сликлар яратиш зарурлиги ҳа-қида қайғураётганлигидан ҳам беихтиёр курсдан бўлиб кета-сан, киши.

Ғижувонлик ўқитувчи М. Содиковча ўз мақтубида ада-биёт программасининг замон-дан орқада қолганини, унда бугунги забәрдаст ёзувчи-ларимиз Оди Ёкубов, Аб-дулла Орипов, Эркин Во-хидов, Улмас Умарбе-ков, Ўткир Ҳошимов, Омон Матжон, Ҳалима Худойбе-диева, Пиримқўл Қодиров ва бошқа ёзувчиларнинг асарлари кенгроқ ўрин олишини тақлиф қилади. Адабиёт дарсликларидея «адабиёт назариясига етар-лика эйтибор берилмаётгани, ёзувчи маҳорати теран таҳлил этилмаётгани, натижада ўқу-вчилар ёзётган ишлар маз-муни қуруқ баёнчиликдан иборат бўлиб қолаётганлиги тавшиланади. Шунингдек, мактаб программасига кирган ёзувчи С. Айниқини «Қўлар» романи ўн йиллар давомида қайта нашр этилмай қолётгани, бу романини тақлиф қи-лохоналаридан топил ҳаётли мушқул эканлиги ҳақида ёза-ди.

Ўрта мактабларда ишчи ёзиш масаласи адабиёт ўқи-тувчиларини ҳамиша қизиқти-риб келадиган муаммолардан биридир. Бироқ бу муаммони ҳал қилишда республикада бугунги талаблар нукта наза-ридан етарли даражада ижо-бий силжилар бўлмаётганли-гини эйтироф этишдан бош-ка илож йўқ. Чунки VIII—X синф-ларда ажратилган дарс со-фалари ўқувчиларнинг мураккаб ишларга ёзишга имкон бе-рмайди. Бунинг устига педаго-гика институтлари филология факультетларида студентларга ишчи назария ва ишчи ёзиш методикасида жуда кам маъ-лумот берилади. Оқибатда ўз-бек тили ва адабиёти бўйича ихтисос эгаллаб чиқаётган студентлар — бўлажақ ўқи-тувчилар ўқувчиларга ишчи ёзишдан сабоқ беришда қий-налишмоқда. Айниқса, 7-синф «Ўзбек тили» дарслигида рас-сом Абдуллах Абдуллоевнинг «Шахлонинг портрети», Раҳим Аҳмедовнинг «Ўз бола» рас-ми, 8-синф «Ўзбек тили» дар-слигида «Тоқарлик станогини ён-да» темаларида, шу дарслик-да А. Абдуллоев ва Ш. Абдул-лаев ишлаган Ҳамид Олимовни портретларига қараб «Ҳамид Олимовнинг икки портрети ҳақида» темасида ишчи ёзиш талаб қилинадики, қишлоқ мактабларидея ўз ари мақол. Тил ишчи ёзиш бўйича мето-дик маълумат Т. А. Лоджеская-нинг «Ишчи таълими систе-маси» тилидаги қўлланма яри-тиш аки уш ўзбек тилига тар-жима қилиб нашр этиш готда зарур. Пастдаргомлик ўқитув-чи Б. Донев ўз мақтубида ана шулар ҳақда ёзади.

Мактаб авторларидан О. Аб-дуфатов («Жолқолдуқ райо-нинда») нашриёт ҳодимлари-нинг эйтиб-орсидаги тўғрйлик «Хрестоматия» ва «Дарслик-ларда айнан бир асар тексти-да тиниш белгилари ҳар хил қўйилганлиги, А. Мамонов (Қаттақўрган районидан) 7-синф «СССР тарихи» дарсли-ги таржимасидаги айрим хато-ликлар (бу нуксонлар дар-сликларнинг қайта нашрида ал-батта эйтиборга олинади), М. Нуриддинов (Неманган) «Матбуот» полиграфия ишлаб чиқариш бирламиси 1-босма-хонесидея чоп этилган М. Ф. Шаббаева тахриридаги «Педа-гогика тарихи» (1985) қўллан-масидан босмачона ҳодимла-рининг айби билан А. Зубов, «Портрети» повестидан парча ўрин олиб қолганлиги (эслатма: қўлланманинг ўша нуксаси босмачонага юборил-

«Давоми еттиччи бетда»

ГАЗЕТАНИНГ ШУ ЙИЛ 8 май сонидея эълон қилин-ган «Чала чиққан китоблар» мақоласи газетхонларда қизи-қчи уйғотди. Мақолада рес-публикаимизда китоблар нашри ва бу борадаги баъзи камчи-ликлар тилга олиб ўтилган эди. Мақола «Ўзбекистон», «Ёш гвардия», «Ўқитувчи» нашриёт-ларида, «Матбуот» полиграфия ишлаб чиқариш бирламиси коллективларида муҳокама қи-линди. Ушбу тақлилотлар рақ-барлари имзоси билан китоб нашри ишнини ахшилаш учун қўрилган тақлилотлар ҳақидаги расмий жавоблар эълон қи-линди. Мақолада тилга олинган китобларда ҳақда ҳақ йўл қўйган шахслар танбаҳланди-лар, ҳар бир коллектив шўёр-лигини ошириш, сифатга эйти-бор бериш тақлилотларини иш-лаб чиқди.

Шу билан бу мавзуга нукта қўйиш, расмий жавоблар билан чекланиш мумкин эди. Ле-кин редакцияга жойлардан ҳамон хатлар келмоқда. Улар-да учраб қоладиган айрим ха-толиклар кўрсатилиб, бу бора-да қандай ўзгаришлар бўла-ётгани билан қизиқмоқдалар.

Биз Тошкентдаги «Матбуот» полиграфия ишлаб чиқариш бирламисининг бир неча ҳе-ларига бўлиб, китобнинг қай-ҳақда қилиш жараёни билан танишдик. Бирламшанинг ки-тобни муқовалаш ҳеҳидими. Сўхбатдошим—муқовалаш ҳе-хи технология Сония Мамада-лиева муқовалаш процесси билан таништира бошлади. Жуда улкан, ён-вўғ хона-ларда юзлаб ёшлар меҳнат қилишмоқда. Биз китоб мага-зинидан ў ёки бу китобни олиб ўқиғандея, гапнинг очиги, бир китоб дунёга келиши учун ўйлаб, йиғирмалаб одам-ларнинг қўли, қалб қўри, қўл меҳнати сарфланганлиги эслаш ҳам ўтирмаймиз. Ҳеҳда маҳиналар шовқини, ишнинг қизгин бораётгани бу ердаги меҳнатнинг ўзига хос мароми-ни эслатади.

— Мана, ҳамма ишчилар ҳам ўта эҳтиёткорлик ва эйти-бор билан ишлашмоқда, шун-дай бўлса ҳам, баъзан китоб-лар саҳифасида хатолар, ча-плаган кетган сатрлар, оппоқ қолган саҳифалар учрайди. Бу хатолар қандай ўтиб кетади? — сўрайман С. Мамадалиевадан.

— Ҳа, тўғри айтасиз, — дейди С. Мамадалиева, — мана, ишчи вақтларини тар-тиб билан жамлаш ишнини ма-жас бажармоқда, техника яхши қўмақчи, у меҳнатни бир неча баробар енгиллатди, ле-кин гоҳида арақларнинг эза-тишга ўлғурмай ёки ақсинеа, тез ўтказиб юбориши оқибати-да шундай камчиликлар рўй бериши мумкин. Лекин иложи борица бу ҳам назорат қи-линади.

Катта стол атрофидаги бир гуруҳ ёшлар, чиндан ҳам, ҳар бир китобни алоҳида кўздан ўтказишмоқда эди.

Баъзи дарсликлар мутла-қо талабга жавоб бермайди. Болалар бир ой тутишмасидан муқовадан ажралиб, титилиб кетади. Айниқса сўнгги йил-ларда янги дарсликлар нашр этилмайди, эски китобларни ямб, бир амаллаб фойдала-нишга тўғри келмоқда. Бун-дай ҳол, биринчидан, ўқувчи-нинг ҳафсаласини сўндирса, иккинчидан, дарсга қизиқиши пасаяди.

— Тўғри айтасиз. У дар-сликлар бир неча йил аввал нашр этилган китоблар эди, улар бари қўлда елимаган, шунинг учун сифати паст бўл-ган. Юринг, анави машинанинг ишнини кузатамиз.

Жамлаб тахланган арақлар-ни тартибга солиб тикаятган

машина ёнига борамиз. Бу ер-да Мунира Давлатова машина ишнини назорат қилмоқда. Ёш мутахассис полиграфия ўқу-юртини тугатиб, ишга келгани-га эндигина бир йилдан ошди, у қисқа вақт ичида бу касб сирларини ўрганиб олишга ҳа-ракат қилди. Машина бир маромада гувилаб, темир қўл-лари билан арақларни бир-бир териб тикиш ишнини беҳа-то бажармоқда. Қандай китоб тикилаётгани билан қизиқдик. 9—10 синфлар учун ўқув қў-ланмаси «Алгебра ва анализ асослари» дарслиги ипак бил-лан тикилиб ўтказилмоқда.

— Мана кўринг, — дейди Сония, — арақлар ипак билан пишқи қилиб тикилмоқда, энди у тортса ҳам титилиб кетмай-ди.

Тикув чиндан ҳам пишқи ва бежирми бажарилмоқда эди. Технологнинг айтишича, булар бари «Ўқитувчи» нашриёти-нинг буюртмаси экан.

— Демак, бу дарсликлар

зирга қадар қўлда бажарила-диган елимаш, қирқиш ишла-рини «БЗР» бажармоқда.

Юқорида тақлидланганидек, китобнинг қўп вақт ўтмай ти-тилиб, муқовадан ажраб кети-шига сабаб, елимашнинг си-фатсизлигидан эди, ҳозир бу процессини машина бажармоқ-да. Бу соҳадаги яна бир янги-лик шукки, ҳозир буюртмачи тақлилот бир неча кишидан иборат назорат комиссияси ту-зади, бу комиссия бевосита шу ерга келиб, махсуслотни истаганда текшириб, сифати қонқитирсагина қабул қилиб олади. Ишда нуксонлар бўлса, уни олмаслиги мумкин. Бу ҳол ишга бўлган эйтиборни қулай-тиради, албатта.

Муқовалаш ҳеҳи бошлиғи Л. Коршунова ҳам механизм-цияшланган ефзалликларни ҳа-қида гапирди. «НШ-б» мар-кали тикув машинаси бажар-ган иш сифати ҳозирча қо-ниқарли. Сифатга эйтибор ор-ган ҳозирги кунда биз ҳам

паст, қинғир-қийиш, брак махсуслотлар, — дейди усти халқоб-халқоб бўлиб етган қаргон узра қўлини сидириб техноло. — Афсуски, ҳеҳда бундай қозғолар анчагина эди. — Буларни ишлатиб бўлмаса, нима бўлади! — Буларни ҳисобдан чиқа-ришдан ўзга чора йўқ, иш-латиб бўлмайди, — дейди ачиниб сўхбатдошим.

Ҳеҳ бўйлаб борамиз. Сўнг-ги йиллардаги қулайликлардан бири шукки, трафарет босма машинаси қўп келмоқда. Ав-вал қўлда печатлаб елимаган-диган ишларни энди машина бир йўла беҳато текислаб ба-жармоқда.

Катта мастер З. Иванилова ҳам картоннинг сифатсизли-гидан наолиди. У бу ерда ишнинг сифати асосан картонга ва елимага боғлиқлигини таъкид-лайди. Ҳар бир китобга ҳаж-мининг катта қинқилигига ҳа-раб алоҳида-алоҳида елимлар ишлатилиши лозим. Вақтида

ансамбли тузилган. Юқорида ҳеҳда есосан ёшлар меҳнат қилишди, дейди. Ёшлар бара-қали меҳнатдан сўнг хайи дам олишни ҳам истади. Афсус-ки, бирламша ўз дам олиш уйига эга эмас. Ўтқоҳона ша-ронги ҳам қўнғидагидек деб бўлмайди.

Бирламша партия ташки-лотининг секретари Ш. Усмо-нов махсуслот сифатини янада ошириш борасида қилинаёт-ган ишлар ҳақида гапирди.

— Ҳозир ҳар бир жаҳбада қайта қуриш, сифатга эйтибор биринчи галдаги вазифа бўлиб қолди. Ҳинжюқ ҳўжалигида яхши усул жорий қи-линди. Яъни, дала, ползи — пештахта... Махсуслот даладан яғири олиниди тўғридан тўғ-ри ҳаридор учун келтирили-ди, энди, ескидаги олий борн, «базага топири» «Қабул қи-либ оли» каби юғур-юғурлар тугаяди, натижада махсуслот урнимий, яғилигида одамлар-га етказиб берилимоқда. Бу қулайлик китобларга нис-батан ҳам жорий қи-линмаганидан афсусла-наман. Китоблар тайёр бўл-ган, уни базага олиб бориб топирилади. База ўз навбати-да областларга, шаҳарларга тарқатади. У ердан ана жой-ларга бўлиб юборилади. Де-моқиманки, китоб «йўл юриб», йўл юрса ҳам мўл юриб», қўлдан қўлга ўтавериб, «қоли танг бўлиб» анчагина урингандан кейин эгасига етиб боради. Ана шу ерда қулайлик яратилиши ўйлашимиз керак.

Парткомнинг гапларида жон бор. Бу ҳақда ўйлаб кўрилса ёмон бўлмасди. Ҳар бир соҳа-да қулайлик яратилаётган бир пайтда халқимизга маънавий озқуа берадиган китобларни тарқатишнинг яғича усулла-рини кўлашнинг пайти кел-мадимки!

ХАЛҚИМИЗ — китобхон халқ. Ҳар биримиз севи-ми азучиники яғи асарини сабсизлик билан кутамиз, муштоклик билан қидириб то-памиз, ўқиб чиқамиз. Китоб одамнинг ақлини чарқлайди, дунё танитади, тафаккуримиз-ни ўстиради. «Матбуот» по-лиграфия ишлаб чиқариш бир-ламшасининг ноширлари бунини яхши ҳис этишади. Шунинг учун ҳам китоб—офтоб ну-рлари ҳар бир хонадонга, ҳар бир китобхонга бевуқсон, бе-хато етиб борсин деб, фидоко-рона меҳнатларини аямаяпти-лар.

Муҳаббат ТУРОВА, махсус муҳбиримиз

КИТОБ СИФАТИ УЧУН ЖАВОБГАРМИЗ

сентабрга — янги ўқув йилига ўқувчиларга етиб борар экан-да.

— Йўқ, бу дарсликлар кел-гуси йил буюртмаси. Бу йилги дарсликларни тайёрлаб то-пириб бўлганмиз, — жавоб беради Сонияхон. — Бу дар-сликлар 1988 йил учун бўлиб, 420 минг нуска ҳозир муқова-лашга тайёрлаб қўйилди.

— Китобнинг сифати учун ҳар биримиз масъулимиз, — дейди Умри Нурулхамедова.

Бу еёл 32 йилдан бери шу соҳада меҳнат қилиб келмоқ-да.

— Мана сиз қўп йиллардан бери китоб тайёрлашдек қут-луғ бир ишга ҳисса қўшиб ке-лётган экансиз. Китоб тайёр-лаш жараёни сизга беҳ қўй-дек аён, шу жараёнда учрай-диган айрим камчиликларни тугатиш, унинг сифатини оши-риш сизингизга нималарга бо-глик? Сиз қандай фикрласиз?

— Китобга меҳрим бўлмаче, — дейди Умри опа мамнуулик билан. — Шунинг учун бўлса керак, 30 йилдан ошдики, ҳа-мон муқовалаш ишдан эриқ-қанам йўқ. Энди бу ишдаги баъзи камчиликларни бир сўз билан ифодалаб бериш қийин. Аввал бу ишлар бари қўп меҳнати билан бажарилади, ҳозир эса, мана қўриб туриб-сиз — бизнинг ҳеҳимиз ме-ханнэациялашган. Китобнинг сифати аввало елмининг си-фати ва эйтиборга боғлиқ. Елим эскириб қолган, тарихи бўзилган бўлса, арақлар пи-шқи ёлмишмайди, натижада қўп вақт ўтмай китоб сочилиб кетади ёки китобнинг ҳеҳига докани тўғри текислаб ёпи-тиришга ҳам боғлиқ. Бу ишлар меърига етказилмас экан, биз-нинг меҳнатимиз кўзга кўрин-май қолаверади.

Умри опа бир кунда 5—6 минг китобни муқовалаш ўл-ғурар экан. Опанинг атрофида ишлётган бир гуруҳ ёшлар ундан ҳам қаққон ишлашни, ҳам ишга масъулият билан ён-дешини ўрганишмоқда.

— Ҳеҳга ўрнатилган «БЗР» машинаси ишимизга барака ки-рипти, — дейди катта мастер Ҳеҳба Маҳмадшипова, ҳо-

«МАТБУОТ» ПОЛИГРАФИЯ
ИШЛАБ ЧИҚАРИШ
БИРЛАШМАСИ МУҚОВАЛАШ
ҲЕҲИДА РЕПОРТАЖ

назоратни қулайтириб ишла-ямиз, дейди ҳеҳ бошлиғи. Ҳеҳнинг иккинчи корпусига ўтамиз. Бу ерда «КПСС Мар-казий Комитети ишон Плену-маси тақрирнамалари» брошю-раси тайёрланмоқда. Эди. Бу ерда комсомол ёшлар брига-даси меҳнат қилмоқда. «Ро-тор Биндер» линияси деб аталган бу замонавий маши-нанинг қулай

МУЗИКАЛИ САҲНА ИСТИҚБОЛИ

Шу куниларда республика музикали театрлари ва концерт ташкилотларида партия-хукуматимиз йилги сураётган қайта қуриш борасида талай йўналишлар амалга оширилди. Лекин мазкур ижодий ташкилотлар иш фаолияти ва репертуарлари томошабинлар талабларига жавоб берадими? Агар масалани шу жиҳатлардан олиб қарайдиган бўлсак, ҳали кўп муаммолар ҳал этилмаганлигини кўралик.

Шу муносабат билан Ўзбекистон ССР Маданият ми-нистрлиги Театр ва музика муассасалари бошқармаси партия ташкилотлари секретари Аҳмадхон РАҲИМОВга қатор саволлар билан мурожаат қилдик.

МУХБИР:—Аввало, рес-публикадаги маъмул музикали театрларнинг қайта қуриш жараёни нимага қадар кўриш?

А. РАҲИМОВ:—Бу саволга бир сўз билан жавоб бериш қийин. Чунки у адабиёт, санъат, театр фаолияти эко-номикаси, театр ва концерт ташкилотларининг моддий-материал таъминоти соҳа-сини ҳам қамраб олади. Ва улар қайта қуриш масалалари билан ўзаро боғланган. Лекин ҳозирги музикали те-атр санъати тубдан қайта қуриб чиқишни талаб қи-лади. Юзага келган аҳвол ҳам ўзгаришга муҳтож... Бу-сиз мумкин эмас. Янги шакл-лар, принциплар новаторо-на бўлса ҳам мунтазам ри-вожланиб, янгилашиб бори-ши лозим. Замон кишининг фикр тараққиётига мос ра-вишда театр ҳам ўз шакл-ларини, мундарижасини ўзга-ртириб бориши керак. Бугун-ги кунда Маданият ми-нистрлиги ҳодимидан тортиб саҳна хизматчисидаги музи-кали театр санъати олдига турган проблемаларни ҳал қилишнинг кўпроқ унуми йўналиш излаш лозим. Биз тафаккурни «қайта қуриш» га (мен бадий-ташкилий қайта қуришни назарда ту-тганим), давр ўзи талаб эт-ганидек, қанча тез кириш-сак, шунча самарали бўлади.

М:—Санъат шакллари, принциплари, музикали са-ҳна қайта қуриш, бу қайта қуриш чини, уни замон та-лаб қилишига мос фикрловчи томошабинга етказишга ба-дий ташкилотларнинг роли нимага қадар?

А. РА:—Ташкилловчи бе-ракети, ташкилловчи бу бе-рада кузатувчилик позиция-сида турибди. У баъзида ўта юксак баҳолаб беради ҳам, энг асосийси, бу масалалар етказилиш қилмайди. Ха-лустача санъатнинг у еки бу проблемаларига нисбатан ўзининг аниқ позициясини иш-лаб чиққан йўқ. Бу аввало Ҳамза номидаги санъатшунослик институти олимулларининг катта оғри-даги тегинишдир. Институт олимулари қўнича ижоднинг бирор тури ва жанрига бе-восита алоқаси бўлмаган баъзи нуфузли кишининг ҳу-лосаларига мослашадилар. Унда олимининг қиёфаси йўқолади. Санъатимиз ри-вожи биреклама бўлиб қо-лади.

М:—Яқинда музикали дра-ма ва комедия аҳоли хай-да ривожига бағишланиб ўт-казилган музикали театр санъат ҳодимларининг ке-наши ҳақидаги фикрларини-ни билмоқчиман.

А. РА:—Оқинини айтганда, кенгашта Ўзбекистон ССР Маданият ми-нистрлиги кут-

асарлар билан қаноатланиб, шулар билан томошабинлар-нинг маънавий ахтиёж-ларини қондиришга бўлади-ди. Кенгашта олдига қай-ди умуий таълим, мулоҳаза-лар айтилиб, ҳолос. Менин-ча, ижодкорларнинг алоқасини яхши йўлга қўйиш керак.

М:—Бу алоқага қандай эришса бўлади, қандайдир реал имкониятлар бўлса ке-рак, ахир?

А. РА:—Албатта бор! Ўтган йили Ўзбекистон ССР Ма-даният ми-нистрлиги рес-публика Ўзбекистон союзи-га мурожаат қилиб, Союз қо-шида опера-балет драматур-гияси секциясини, яъни, опера ва балет санъати ҳам-да музикали драма ва комедия соҳасида ижод қилувчи драматург, композиторлар-нинг лабораториясини ту-зишни таклиф этди. Опера-балет, музикали драма ва комедия адабий материал-дан, яъни либретто, пьеса-дан бошланади. Бундан ав-вало Ўзбекистон союзининг ўзи манфаатдор бўлади.

М:—Биринчидан, янги ма-сумда республикамиз опе-ра-балет театрлари нимага-вазифа қилмоқдалар? Иккин-чидан, мамлакатимизнинг со-циал-иқтисодий, маданий ҳаётида рўй бераётган қайта қуриш улар ўз фаолият-ларида қандай қўлланмоқ-далар?

А. РА:—Рухсатингиз билан иккинчи саволдан бошласам. Гарчи опера-балет театрлари-мизда биз тушунган маъно-да қайта қуриш бўлмас-да, бу театрларда ўзлари-нинг ўтган йиллардаги ижо-дий қайта қуриш қиёфаси, келажакка ҳозирги кунлар позициясидан қараганда ак-тив уринишлар борки, шу-нинг ўзиёқ олға қадамдир.

ОВОЗ СЕҲРИ

Менинг тушларимга бойсун қиради.
Тоғларда тармаклар.
Мармар қорлар қатқан жимирлаб таралаётган, тошдан тошга сакраб қолаётган қўшқоқ сулар. Тўқиллари — қўнғирқў-қўнғирқў, биллурдан.
Ям-шил лаганбергларини қўшга тутайтган чуқурлар.
Бу демек — Баҳор. Бойсун Баҳорини. Сулар уни пастга — этакларга олиб кетади. Бойсун Баҳорини, умуман Бойсунни ўнгидан қўриган эдим, ў, бу туш не бўлди!
Кейин Бойсуннинг кузини (бу сафар ўз кузим билан) кўраман.
Ҳаммаёқ зафарон.
Тепалар ўзига ўзи қўмилиб ётибди.
Ариқларда ҳазон оқяпти.
— Тирамоҳ — дейди дўстлар. — Баҳорда келганимда...
Бироқ баҳорда келганимда ўқинмайман. Сабоби бундоқ: Собиртепаде бўлган гурунларнинг ўзи бир жаҳон. Менга ҳеч нарса керак эмас, йиллаб қўйинганларим — ортиқча, руҳ аро бир боқий шукҳу, шу боқий суларини сийҳ қилиб, гилларнинг имлолари ила тоғу тошларга, самоларга битим келади:
Энг аввал шу бўғи жаҳонимни бер.
Кейин шом чўқди.
Тун.
Бойсуннинг тоғлардаёни ваъзину эпкинлар янглиг енгил, бегарез тун. Тидси нейнинг мангу ноласи ҳовиллар, томлар узра таралиб даралар, ундан қўқиларга бош олиб кетади. Торнинг силмиларида сиқиряётган сийм-сийм ой нури. Сил-лар юлдузлардан эшилганда, ялтирайди. Кейин... Бошланади.

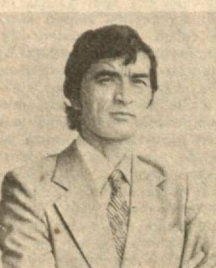
ҚУШҚИ:
Ахир бир очилиш бахти бор!
Бошқондек янчилиш бахти бор!
Соғинча ҳазондек тўқилиб,
Кўзидек соғинчи бахти бор!
...Шоҳларда юлдузлик бахти бор!
Соғинча ёлғизлик бахти бор.
Ҳасратда қўшқини гуллади,
Шу гулла лилдизлик бахти бор!
Гарчи атрофда тирамоҳ — умр бир фаслига, аср бир йи-дига видео айтётган бўлса ҳам бағрозонининг чиқирқилари палласи — қўнғилда қўллар. Илк бор қўраётганим, илк бор овозини тинглаётганим ҳофизининг таваллоси. Унинг қўшқилари Бойсуннинг беимнат ҳавоси янглиг руҳ дарала-рини тўқибди юборади. Қўқилиб кетган чашмалар қайта кўз очади.

ҚУШҚИ:
Учирганим бир олс ишқига алашадим,
Кечдм хушбўйликдан тушта алашадим,
Беқизот қалбини кўшга алашадим,
Сезилган ўтган урмим бекор, ёрмон.
Не бахтим юрғим бекор, ёрмон.
...Юрғимдан ўзига муз каби боқиб,
Ишқ келди, нўғидм дарёдек очиб.
Менга ҳаёб бўлди ҳатто шу рақиб
Кўриб тўқилди-тўқилди юрғим,
Сиз менинг жонимиз, жоним, ёрмон.
Бу — биринчи нўқта.

Учирганим бир олс ишқига алашадим,
Кечдм хушбўйликдан тушта алашадим,
Беқизот қалбини кўшга алашадим,
Сезилган ўтган урмим бекор, ёрмон.
Не бахтим юрғим бекор, ёрмон.
...Юрғимдан ўзига муз каби боқиб,
Ишқ келди, нўғидм дарёдек очиб.
Менга ҳаёб бўлди ҳатто шу рақиб
Кўриб тўқилди-тўқилди юрғим,
Сиз менинг жонимиз, жоним, ёрмон.
Бу — биринчи нўқта.

Учирганим бир олс ишқига алашадим,
Кечдм хушбўйликдан тушта алашадим,
Беқизот қалбини кўшга алашадим,
Сезилган ўтган урмим бекор, ёрмон.
Не бахтим юрғим бекор, ёрмон.
...Юрғимдан ўзига муз каби боқиб,
Ишқ келди, нўғидм дарёдек очиб.
Менга ҳаёб бўлди ҳатто шу рақиб
Кўриб тўқилди-тўқилди юрғим,
Сиз менинг жонимиз, жоним, ёрмон.
Бу — биринчи нўқта.

Учирганим бир олс ишқига алашадим,
Кечдм хушбўйликдан тушта алашадим,
Беқизот қалбини кўшга алашадим,
Сезилган ўтган урмим бекор, ёрмон.
Не бахтим юрғим бекор, ёрмон.
...Юрғимдан ўзига муз каби боқиб,
Ишқ келди, нўғидм дарёдек очиб.
Менга ҳаёб бўлди ҳатто шу рақиб
Кўриб тўқилди-тўқилди юрғим,
Сиз менинг жонимиз, жоним, ёрмон.
Бу — биринчи нўқта.

Алишер Навоий номида-ги Ўзбекистон ССР Давлат академик Катта театри билан Самарқанд опера ва балет театри коллективлари қарийб бир даврда ишнинг ўзига хос хусусиятларини ях-ши тушунадиган янги ёш директор сайландилар. Али-шер Навоий номидаги те-атр директори Қўрқмас Муҳиддинов ҳам, Самарқанд театри директори Бахтиёр Ёқубов ҳам аввало репер-туар масаласини қайта қу-риб чиқмоқда. Сир эмас-ки, репертуар — ҳар бир театрининг қиёфаси. Айнан репертуарда ювний-бадий ва эстетик позиция намоён бўлади. Бу театрларда даст-лабки натижалар кўзга та-шланмоқда. Аммо барча ижо-дий ташкилотларнинг раҳ-барлари ҳам ёш директор-ларга қўмақлашяпти, деб бўлмайди. Ўз-ўзини тан-қиднинг йўқлиги, ўтмиш шукрати режиссёрлар, ба-летмейстерлар, хормейстер-ларнинг бир қилиқдаги иш услубларидан воз кечи-б, ян-ги ижодий ишга қайрат би-лан киришчиларига йўл қўймайди...

М:—Опереттанинг келаж-аги ҳақида ҳам қисқа бўл-са, гаплагилар олсак.

А. РА:—Албатта, бу қу-вонқ ва хушхушқай жанрининг барча муҳлислари сингари биз республика Маданият ми-нистрлиги ҳодимлари ҳам опереттанинг келажакини ёр-қин, энг асосийси, ўз йўна-лиши, ўз ижодий қиёфаси-га эга бўлишни истаймиз. Томошабинларимизнинг кат-та муҳаббатига сазовор бў-лаётган Тошкент оперетта театри кўпроқ машҳур те-атрларга тақлид йўлидан бормоқда. Ўзбекистонда ко-медия жанри қадимий, унинг илдизлари чуқур. Оперетта театри бу ҳазинадан, ижодий захирадан кам фойдалан-моқда. Шу жанрда танилган композитор Эшмарк Соли-ҳовдан бошқа ўзбек композ-иторларидан ҳеч ким ўз ижо-дий тақдирини оперетта бил-ан боғламади. Театрнинг бу борадаги ишларида кам-чиликлар мавжуд. Театр ўз «уйи»га бошқа композитор-ларни киритишдан чўчи-ди. Чўчин билан камчилик-ларни тузатиб, муаммолар-ни ҳал этиб бўлмайди-ку.

М:—Улуғ Октябрьнинг 70 йилги арафасида томоша-бинлар музикали театрлар-миз саҳналарида қандай ян-ги асарларни қўйишга мўл-лас бўладилар?

А. РА:—Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон ССР Давлат академик Катта те-атри Эркин Самандаров ли-бреттоси асосида яратилган композитор Р. Абдуллаевнинг «Хева орди» номида янги опереттани тайёрламоқда. Тошкент оперетта театри ҳамда Самарқанд опера ва балет театри Э. Солиҳов ва В. Васильевнинг «Пароль» — Шарқ юлдузи опереттаси-ни, ёш композитор Д. Қоли-ровнинг «Сайра» балет-ти каби юбилей спектакл-ларини намоийш қилдилар.

Ишонимизки, театр ва концерт ташкилотлари ўз олдларида турган муҳим вазифаларни ошқоралади ва қайта қуриш принциплари асосида амалга ошираверадилар.

Субхатни С. АШУРОВ
экиб олди

М:—Ахир, уларга иш-нони керак!

А. РА:—Худди шундай. Республика Маданият ми-нистрлиги бу масалани син-чиклаб қўриб чиқди ва те-атр ижодий раҳбарлари аям-масида Ўзбекистон Компар-тияси Марказий Комите-тининг 1986 йил 26 марта қабул қилган «НПСС XXVII съезди қарорлари асосида республикада ижодкор ёш-лар билан ишлашни янада тақомиллаштириш чоралари тўғрисидаги» қарорини қатъ-ий билан амалга ошира бо-ришининг конкрет тадбир-ларини юқлади.

М:—Республикамиз газет-лари саҳифаларида тез-тез ўзбек эстрадаси ҳақида баҳсли мақолалар пайдо бў-лади.

Субхатни С. АШУРОВ
экиб олди

М:—Ахир, уларга иш-нони керак!

А. РА:—Худди шундай. Республика Маданият ми-нистрлиги бу масалани син-чиклаб қўриб чиқди ва те-атр ижодий раҳбарлари аям-масида Ўзбекистон Компар-тияси Марказий Комите-тининг 1986 йил 26 марта қабул қилган «НПСС XXVII съезди қарорлари асосида республикада ижодкор ёш-лар билан ишлашни янада тақомиллаштириш чоралари тўғрисидаги» қарорини қатъ-ий билан амалга ошира бо-ришининг конкрет тадбир-ларини юқлади.

М:—Республикамиз газет-лари саҳифаларида тез-тез ўзбек эстрадаси ҳақида баҳсли мақолалар пайдо бў-лади.

Субхатни С. АШУРОВ
экиб олди

М:—Ахир, уларга иш-нони керак!

А. РА:—Худди шундай. Республика Маданият ми-нистрлиги бу масалани син-чиклаб қўриб чиқди ва те-атр ижодий раҳбарлари аям-масида Ўзбекистон Компар-тияси Марказий Комите-тининг 1986 йил 26 марта қабул қилган «НПСС XXVII съезди қарорлари асосида республикада ижодкор ёш-лар билан ишлашни янада тақомиллаштириш чоралари тўғрисидаги» қарорини қатъ-ий билан амалга ошира бо-ришининг конкрет тадбир-ларини юқлади.

М:—Республикамиз газет-лари саҳифаларида тез-тез ўзбек эстрадаси ҳақида баҳсли мақолалар пайдо бў-лади.

Субхатни С. АШУРОВ
экиб олди

М:—Ахир, уларга иш-нони керак!

А. РА:—Худди шундай. Республика Маданият ми-нистрлиги бу масалани син-чиклаб қўриб чиқди ва те-атр ижодий раҳбарлари аям-масида Ўзбекистон Компар-тияси Марказий Комите-тининг 1986 йил 26 марта қабул қилган «НПСС XXVII съезди қарорлари асосида республикада ижодкор ёш-лар билан ишлашни янада тақомиллаштириш чоралари тўғрисидаги» қарорини қатъ-ий билан амалга ошира бо-ришининг конкрет тадбир-ларини юқлади.

М:—Республикамиз газет-лари саҳифаларида тез-тез ўзбек эстрадаси ҳақида баҳсли мақолалар пайдо бў-лади.

Субхатни С. АШУРОВ
экиб олди

М:—Ахир, уларга иш-нони керак!

А. РА:—Худди шундай. Республика Маданият ми-нистрлиги бу масалани син-чиклаб қўриб чиқди ва те-атр ижодий раҳбарлари аям-масида Ўзбекистон Компар-тияси Марказий Комите-тининг 1986 йил 26 марта қабул қилган «НПСС XXVII съезди қарорлари асосида республикада ижодкор ёш-лар билан ишлашни янада тақомиллаштириш чоралари тўғрисидаги» қарорини қатъ-ий билан амалга ошира бо-ришининг конкрет тадбир-ларини юқлади.

М:—Республикамиз газет-лари саҳифаларида тез-тез ўзбек эстрадаси ҳақида баҳсли мақолалар пайдо бў-лади.

Субхатни С. АШУРОВ
экиб олди

М:—Ахир, уларга иш-нони керак!

А. РА:—Худди шундай. Республика Маданият ми-нистрлиги бу масалани син-чиклаб қўриб чиқди ва те-атр ижодий раҳбарлари аям-масида Ўзбекистон Компар-тияси Марказий Комите-тининг 1986 йил 26 марта қабул қилган «НПСС XXVII съезди қарорлари асосида республикада ижодкор ёш-лар билан ишлашни янада тақомиллаштириш чоралари тўғрисидаги» қарорини қатъ-ий билан амалга ошира бо-ришининг конкрет тадбир-ларини юқлади.

М:—Республикамиз газет-лари саҳифаларида тез-тез ўзбек эстрадаси ҳақида баҳсли мақолалар пайдо бў-лади.

Субхатни С. АШУРОВ
экиб олди

М:—Ахир, уларга иш-нони керак!

А. РА:—Худди шундай. Республика Маданият ми-нистрлиги бу масалани син-чиклаб қўриб чиқди ва те-атр ижодий раҳбарлари аям-масида Ўзбекистон Компар-тияси Марказий Комите-тининг 1986 йил 26 марта қабул қилган «НПСС XXVII съезди қарорлари асосида республикада ижодкор ёш-лар билан ишлашни янада тақомиллаштириш чоралари тўғрисидаги» қарорини қатъ-ий билан амалга ошира бо-ришининг конкрет тадбир-ларини юқлади.

М:—Республикамиз газет-лари саҳифаларида тез-тез ўзбек эстрадаси ҳақида баҳсли мақолалар пайдо бў-лади.

Субхатни С. АШУРОВ
экиб олди

М:—Ахир, уларга иш-нони керак!

А. РА:—Худди шундай. Республика Маданият ми-нистрлиги бу масалани син-чиклаб қўриб чиқди ва те-атр ижодий раҳбарлари аям-масида Ўзбекистон Компар-тияси Марказий Комите-тининг 1986 йил 26 марта қабул қилган «НПСС XXVII съезди қарорлари асосида республикада ижодкор ёш-лар билан ишлашни янада тақомиллаштириш чоралари тўғрисидаги» қарорини қатъ-ий билан амалга ошира бо-ришининг конкрет тадбир-ларини юқлади.

М:—Республикамиз газет-лари саҳифаларида тез-тез ўзбек эстрадаси ҳақида баҳсли мақолалар пайдо бў-лади.

Субхатни С. АШУРОВ
экиб олди

М:—Ахир, уларга иш-нони керак!

А. РА:—Худди шундай. Республика Маданият ми-нистрлиги бу масалани син-чиклаб қўриб чиқди ва те-атр ижодий раҳбарлари аям-масида Ўзбекистон Компар-тияси Марказий Комите-тининг 1986 йил 26 марта қабул қилган «НПСС XXVII съезди қарорлари асосида республикада ижодкор ёш-лар билан ишлашни янада тақомиллаштириш чоралари тўғрисидаги» қарорини қатъ-ий билан амалга ошира бо-ришининг конкрет тадбир-ларини юқлади.

М:—Республикамиз газет-лари саҳифаларида тез-тез ўзбек эстрадаси ҳақида баҳсли мақолалар пайдо бў-лади.

Субхатни С. АШУРОВ
экиб олди

моқда. Бунинг сабаблари нима-да?

А. РА:—Ўзбек эстрадаси шонли тарихга эга. Аввал-гидек қўшқичларимизни фақат бизнинг мамлакатимиз-дагина эмас, ҳатто чет элларда ҳам ўзбек эстрадаси-ни кўплаб муҳлислари кутмоқда. Баҳс-мунозараларда асосий муаммолар кўпроқ репертуарга келиб тақалмоқда. Янги қўшқич-лар кам. Таниқли композиторлар эстрада билан мун-тазам шуғулланмай қўйди-лар. Эстрадан севини ке-рак. У доимий этиборни талаб қилади. Афсуски, биз-нинг композиторларимиз тўғри келган жанрда ижод қилверилмади. Уларга Рай-монд Паулс, Оскар Фелд-лар, Давид Тухманов, Анна Пахмутовадлар ижодий ўр-нак бўлиши керак. Биз ҳам ўзи-мининг Раймонд Паулс-симиз бўлишни истардик, аммо ми-нистрлик бўйруғи ва кўрсатмалари билан бун-га эришиш қийин.

Хуллас, бу соҳада муам-молар кўп. Баҳс-мунозаралар давомида улар ечилар, деб умид қиламиз.

М:—Опереттанинг келаж-аги ҳақида ҳам қисқа бўл-са, гаплагилар олсак.

А. РА:—Албатта, бу қу-вонқ ва хушхушқай жанрининг барча муҳлислари сингари биз республика Маданият ми-нистрлиги ҳодимлари ҳам опереттанинг келажакини ёр-қин, энг асосийси, ўз йўна-лиши, ўз ижодий қиёфаси-га эга бўлишни истаймиз. Томошабинларимизнинг кат-та муҳаббатига сазовор бў-лаётган Тошкент оперетта театри кўпроқ машҳур те-атрларга тақлид йўлидан бормоқда. Ўзбекистонда ко-медия жанри қадимий, унинг илдизлари чуқур. Оперетта театри бу ҳазинадан, ижодий захирадан кам фойдалан-моқда. Шу жанрда танилган композитор Эшмарк Соли-ҳовдан бошқа ўзбек композ-иторларидан ҳеч ким ўз ижо-дий тақдирини оперетта бил-ан боғламади. Театрнинг бу борадаги ишларида кам-чиликлар мавжуд. Театр ўз «уйи»га бошқа композитор-ларни киритишдан чўчи-ди. Чўчин билан камчилик-ларни тузатиб, муаммолар-ни ҳал этиб бўлмайди-ку.

М:—Улуғ Октябрьнинг 70 йилги арафасида томоша-бинлар музикали театрлар-миз саҳналарида қандай ян-ги асарларни қўйишга мўл-лас бўладилар?

А. РА:—Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон ССР Давлат академик Катта те-атри Эркин Самандаров ли-бреттоси асосида яратилган композитор Р. Абдуллаевнинг «Хева орди» номида янги опереттани тайёрламоқда. Тошкент оперетта театри ҳамда Самарқанд опера ва балет театри Э. Солиҳов ва В. Васильевнинг «Пароль» — Шарқ юлдузи опереттаси-ни, ёш композитор Д. Қоли-ровнинг «Сайра» балет-ти каби юбилей спектакл-ларини намоийш қилдилар.

Ишонимизки, театр ва концерт ташкилотлари ўз олдларида турган муҳим вазифаларни ошқоралади ва қайта қуриш принциплари асосида амалга ошираверадилар.

Субхатни С. АШУРОВ
экиб олди

М:—Ахир, уларга иш-нони керак!

А. РА:—Худди шундай. Республика Маданият ми-нистрлиги бу масалани син-чиклаб қўриб чиқди ва те-атр ижодий раҳбарлари аям-масида Ўзбекистон Компар-тияси Марказий Комите-тининг 1986 йил 26 марта қабул қилган «НПСС XXVII съезди қарорлари асосида республикада ижодкор ёш-лар билан ишлашни янада тақомиллаштириш чоралари тўғрисидаги» қарорини қатъ-ий билан амалга ошира бо-ришининг конкрет тадбир-ларини юқлади.

М:—Республикамиз газет-лари саҳифаларида тез-тез ўзбек эстрадаси ҳақида баҳсли мақолалар пайдо бў-лади.

Субхатни С. АШУРОВ
экиб олди

М:—Ахир, уларга иш-нони керак!

А. РА:—Худди шундай. Республика Маданият ми-нистрлиги бу масалани син-чиклаб қўриб чиқди ва те-атр ижодий раҳбарлари аям-масида Ўзбекистон Компар-тияси Марказий Комите-тининг 1986 йил 26 марта қабул қилган «НПСС XXVII съезди қарорлари асосида республикада ижодкор ёш-лар билан ишлашни янада тақомиллаштириш чоралари тўғрисидаги» қарорини қатъ-ий билан амалга ошира бо-ришининг конкрет тадбир-ларини юқлади.

М:—Республикамиз газет-лари саҳифаларида тез-тез ўзбек эстрадаси ҳақида баҳсли мақолалар пайдо бў-лади.

Субхатни С. АШУРОВ
экиб олди

М:—Ахир, уларга иш-нони керак!

А. РА:—Худди шундай. Республика Маданият ми-нистрлиги бу масалани син-чиклаб қўриб чиқди ва те-атр ижодий раҳбарлари аям-масида Ўзбекистон Компар-тияси Марказий Комите-тининг 1986 йил 26 марта қабул қилган «НПСС XXVII съезди қарорлари асосида республикада ижодкор ёш-лар билан ишлашни янада тақомиллаштириш чоралари тўғрисидаги» қ

ДАРСЛИКЛАР ЗАМОНГА МОСМИ?

Бош бешинчи бетда

се, унинг ўрнига босмакона китобнинг бошқа муҳимликларини юбориш мумкин. Тўғрисида хабар қилганлар, шу билан бирга ҳаётларнинг турли масалалар ва тақдирларини ёзиб юборганлар.

Самарқанд Давлат университети аспиранти И. Салимов ўз мактабидан олий ўқув юртли унинг чикаридан Н. Малевскийнинг «Ўзбек адабиёти тарихи» (1976 йилги нашри) ҳамда ўрта мактабнинг 8-синфи учун нашр этилган Н. Малевскийнинг «Ўзбек адабиёти тарихи» дасликлари ҳақида иккидун ва конкрет мулоҳазаларни баён қилган. Чунки, биринчи дасликнинг «Садди Исхонид» бўлими мазмунда учрайдиган муҳим деталлар, номлар ҳақида, воқеалар беъни юзасидан объектив ва бир-

мунча мунозарали фикрлар беъни қилса, иккинчи дасликда Бобур ва Ҳўқнинг ҳаёти ва ижодида оид маълумотларда аниқгина ноаниқликлар, ҳар хилликлар мавжудлигини кўрсатиб бериши, ўз мулоҳазаларини нуфузли манбалар билан қиёслаган ҳолда илмий асослашга ҳаракат қилади. Мақола анча мунозарали бўлганини учун уни нашриётнинг ўзиде дасликларнинг авторлари, редакторлар, тақризчилар ва бошқа мухассис ўртоқлар ҳақоратлида ўрганиб чиқиш ва тўғри қарорга келиш, дасликларнинг қайта нашрини мукамаллаштиришда албатта ҳисобга олиш мумкин.

Бир туркум мактабларда газетонлар дасликларида учрайдиган термин, жойининг номи, бирор-бир фактининг бошқа манбаларда бошқачароқ учраши ҳақида фикр юритилган ва редакциядан аниқлик киритиб беришларини сўрайди. Масалан, А. Нормуродов ўз

мактабиде ўзучи А. Қўҳорнинг тутилган жойи 10-синф дасликларида Қўҳор шаҳри, Саид Аҳмадининг мақолисида («Шарқ юлдузи», 1986 йил 8-сон) Тожикистоннинг Ашт қишлоғи деб кўрсатилганидан ҳайрон бўлади ва редакциядан аниқ жавоб сўрайди. Ҳақиқатан ҳам А. Қўҳор Тожикистоннинг Ашт қишлоғида тутилган (киндик қони тўкилган жой), аммо жуда ёшлик пайтида ота-оналари у ердан қўчиб кетди. Ўзучининг қаломига етган жойи Қўҳор бўлгани учун дасликда Қўҳор шаҳри кўрсатилган. Аслида ўзучи тутилган даврда ҳар иккала жой ҳам Фарғона vodiysига қарар эди. Газетонлардан Қосимова, Қипчоқова, Умарова (Марғилон шаҳридан), О. Холмиров, П. Расулов (Норин районидан), А. Алиқуллов (Пойкент районидан), Х. Бобононов (Янгиқўрғон районидан) ва бошқалар ўз мактаблариде катта иқтисодий аҳамиятга эга

бўлмаган, кўпгина справка адабиётлари ва аналдаги даслик, хрестоматияда тўғри берилган адабий фактлар, сабаблар ҳодиса-воқеаларини шартлаб бериши сўрайди. Ҳолбуки, редакция аниқ нарсаларни қайта шартлаш имкониятига эга эмас.

ХУЛАСА. ЖАМИЯТИМИЗ барча соҳаларида бўлганидек, қайта қуриш жараёни ўрта ва олий мактаблар дасликлари, ўқув қўлланмаларини тўғри-сўғри ва методик жиҳатдан яхшилашга даъват этар экан, даслик яратувчи олим ва нашр жиммасидаги масъулият ҳам тобора ортиб боради. Чунки «ўқувчи тўғрисида» кўп мактабнинг ислоҳ қилишнинг асосий йўналишлариде қайда этилганидек: «даслик ва ўқув қўлланмаларида... ўқув фанларининг асосий тушунарларини ва энг муҳим асосларини жуда равшан баён этиш, уларда фан ва практиканинг янги ютуқлари зарур тарзда аниқ этишнинг таъминлаш зарурдир».

Усарали НИШОНОВ, «Ўқувчи» нашриёти бош муҳаррирининг ўринбосари

санъат оламида

Кейинги йилларда қардош республикаларда ўрнатилган санъат асарлари кўргазмаларини алоҳида ахши ангаишга айлантириш борюнда. Янгида СССР Халқлари дўстлиги музейида қозғос-тоиллик расмоларнинг графика асарлари кўргазмаси очилди. Ўзунг Оқтябрнинг 70 йиллигига бағишланган бу кўргазмада Қозғосистон ССРда хизмат кўрсатган санъат арбоби Н. Гаевнинг «Революция номи билан» деб аталган туркум асарлари билан бирга қардош республика музавирларининг 120 дан ортиқ асари намойиш этилган. Кўргазма дастгоҳли графика ва китоб графикаси бўлимларидан иборат.

Экспонатлардан муносиб ўрин эгаллаган Қозғосистон ССРда хизмат кўрсатган санъат арбоби Е. Сидоркин, М. Қосимов, Б. Галиев, Б. Паа, А. Гурьев ва бошқа расмолар асарларида Оқтябр инқилоби мавзуси етакчи ўринни эгаллаган. Кўргазма қозғосистонлик расмолар графикасининг метаграфия, линография, граттография ва офорт усуллариде баракали ижод қилганларидан далолат беради.

Балиқчи район маданият бўлими «Тарона» бадий ҳаваскорлик ансамбли ижодий коллективининг пахтакорлар, чорвадорлар, соҳибкорлар ҳузуридаги чиқишлари меҳнаткашларнинг олишига сазовор бўлмоқда. Уларнинг репертуаридан халқ кўшиқлари, рақслари, сахна асарларидан кичик кўринишлар ўрин олган.

Шу билан бирга, аниқ коллектив составида тажрибали лекторлар ҳам бор. Лектор Ш. Абдулҳамидовнинг «Ичкилик — оғу» темасидаги сўхубати кўпчиликка манзур бўлди.

С. ЯГИТАЛИЕВ

Абдулҳамид Маждий номидеги Каттақўрғон шаҳар драма театрида Анатолий Ким асари асосида тайёрланган «Сохта никоҳ» спектаклининг премьераси бўлиб ўтди. Комедияни режиссер Иброҳим Нурмонов сахналаштирган. Сахна безаклари ёш расмол Зокрижон Қобилов мўйқаламига мансуб. Асосий ролларни артистлар Нозимиддин Қодиров, Райхона Латипова, Даврон Қодиров, Хосият Хотамова, Гулсара Қўлмуродова, Мавлуда Аминова, Абугани Абдуразақов ижро этмоқда.

А. ҲОШИМОВ

«ШАРҚ ЮЛДУЗИ»-7

Журналининг июль ойи сониде журналист Анвар Ҳўрабоннинг машҳур совет ўзучиси Чингиз Айтматов билан сўхубати «Диллардан дилларга» рубрикаси остида берилган. Ф. Мусоқоновнинг «Бог кўчанин кўсайман» кассисининг охири ҳам шу сонда чоп этилган.

Журнал саҳифаларидан ўрин олган асарлар ёш ижодкорлар қаламига мансубдир. Улар орасида О. Бегалиев, А. Қўбиддинов, Ч. Аваз, И. Нормуродова ва А. Ширинининг шеърлари, А. Турсуннинг «Чорсуғай чойхона кассиси», С. Сирожиддин, Д. Саъдуллаевнинг ҳикоялари бор. О. Усановнинг «Пектакор Гаевнинг», аспирант Д. Раҳматуллаевнинг «Таржима — изиланиш мавзиси» мақолиси ҳам чоп этилган. Булардан ташқари О. Сиделиковнинг «Ҳамид Саримқосов жангониси» ҳужжати қиссасидан бошлар, ҳинд ўзучиси Б. Саҳийнинг «Хел туктун» ҳикояси, Ўзбекистон ССР халқ ўзучиси Мирмуҳсин ва тақинди О. Абдуллаевнинг сўхубати ҳамда «Пиримнинг сартуашлари» ҳашир қиссасининг илк боши ҳам ўқувчилар эътиборига ҳавола этилган.

«ҚОРА ТОШ» НЕМИС ТИЛИДА

тастик қиссалар ва ҳикояларнинг асари. Янгида адибининг «Қора тош» қиссаси Берлиндаги «Велдас Неоос Лебен» нашриётида босилиб чиқди. «Шарқона қайтиш» («Шарқона қайтиш», 1983) тўпلامидан олинган бу асарини русчадан немис тилига Урсла Краузе таржима қилган. Китобни расмол Карл Фишер расмлар билан

Абдулҳамид Фозиллов рус тилида ўзучи фантастларимиздан. У бир қанча фан-

ТўЛҚИН — 50 ЕШДА

Ҳурматли Тўлқин Ғуломқўжаевич Сизни кўтүл 50 йиллигига ва 30 йиллик ижодий фаолиятигиз билан табриклеймиз. Сиз 1961 йил В. И. Ленин номидаги Тошкент Давлат университети тугатганидан сўнг Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриётида муҳаррир, Ўзбекистон Телевидение ва радио эшиттириш Давлат комитетида катта муҳаррир бўлиб ишлаганигиз. Айни пайтда, «Шарқ юлдузи» нашриётида меҳнат қилмоқдасиз. Сизни шеърят мухлислари лирик шеърлар, бир қатор қисса, достон ва ҳикоялар автори сифатида ахши танийдлар. Илк шеъринг китобингиз «Жил-ғалардан сўнг «Салом-ассалом», «Ғунчалар», «Биринчи муҳаббат бекати», «Бир мактуб», «Бир гўл атри», «Севгим» каби ўндан зиёд шеъринг ва насрий китоблар нашр эттирдиганигиз. «Хатини» номида достонингизда сиз сиз уруш қилган асартларини, халқимизнинг қаҳармонона характери тасвирлаганигиз.

Сиз қардош халқларимиз

АНВАР ИСРОИЛ — 50 ЕШДА

Ҳурматли Анвар Исмоилович Сизни кўтүл 50 йиллигига билан табриклеймиз! Сиз адабиётимизга кўпчилик шоири сифатида кириб келдингиз. Радио, телевидение тўлқинлариде янграб турган дилрабо кўшиқларингиз сизнинг

шу кўнларда ҳам халқимизнинг кўнлигиде асарлар яратиш борисида тинмай изланиб келаятиганигизни кўрсатади. Сиз яратган, кўпчилик шаввадларни озидан тўшма келатган «Сой соҳили», «Сўлим бахор», «Шушнинг гўла», «Тонг авоиси», «Муҳаббат», «Олтин қават» каби бир қатор кўшиқларингиз чинкам илҳом мевадир.

Сиз айни пайтда талабчан шеърят мухлислари ҳуқимига «Йўллардаги кўшиқлар», «Олдизлар газили», «Бир сўхбат хумор», «Оғурик нур», «Олтин ёмғирлар» сингари ўнга яқин шеъринг китобларингизни ҳавола этдингиз.

Сиз ҳозир айни ижодий қаломот ёшдасиз. Сизга ўзқумур, сикат-саломатлик тилаймиз.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ЎЗУЧИЛАР СОЮЗИ ПРАВЛЕНИЕСИ ПРЕЗИДИУМИ

ИСО АБДУРАҲМОН — 50 ЕШДА

Ҳурматли Исо Абдурахмон! Китобхонлар Сизни икки тилда яратган, ҳаёт ҳақиқатини тўлақонли бадий акс эттирган асарларингиз орқали қрим-татар ва ўзбек ўзучиси сифатида яхши билишдиз. Сиз ҳаёт йўлигини бошда, журналист сифатида бошдангиз ва катта тажриба тўплаганигиз. Ҳозирги пайтда Самарқанд обаласт «Ленин йўли» газетасида хизмат қилмоқдасиз.

1961 йилдан бошлаб газета ва журналлар саҳифаларида Сизнинг очерк, мақолаларингиз, кейинчалик эса шеър ҳамда ҳикояларингиз кўпна бошладилар. Китобхонлар ўртасида «Эриқчи», «Тонг нурлари», «Яхши кайфият», «Тақ», «Жасорат» каби шеърлар ва прозани тўпلامларингиз эътибор қозонди. Шунингдек, «Орзулар қанотидан қиссанигиз», «Яхши кайфият», «Самарқанд табассуми» ҳажвий ҳикоялар тўпламларингиз ўзбек тилида нашр этилди.

Сизнинг шеърларингиз асо-

адабиётини ўзбек ўқувчиларига етказишда ҳам самарали меҳнат қилиб келмоқдасиз. Айниқса, Янқа Қўла ва Микло Бажан асарларини ўзбек тилига катта иштиёқ билан ўғирдингиз. Таржима бобидаги сидидилдан қилган бу хизматларингиз учун Сиз Белорусия ССР Олий Совети Президиумининг Фахрий ёрлиғи билан тақдирландигиз!

Сизга ўзқумур, сикат-саломатлик ва ижодий ишларингизда муваффақиятлар тилаймиз.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ЎЗУЧИЛАР СОЮЗИ ПРАВЛЕНИЕСИ ПРЕЗИДИУМИ

АНВАР ИСРОИЛ — 50 ЕШДА

Ҳурматли Анвар Исмоилович Сизни кўтүл 50 йиллигига билан табриклеймиз! Сиз адабиётимизга кўпчилик шоири сифатида кириб келдингиз. Радио, телевидение тўлқинлариде янграб турган дилрабо кўшиқларингиз сизнинг

шу кўнларда ҳам халқимизнинг кўнлигиде асарлар яратиш борисида тинмай изланиб келаятиганигизни кўрсатади. Сиз яратган, кўпчилик шаввадларни озидан тўшма келатган «Сой соҳили», «Сўлим бахор», «Шушнинг гўла», «Тонг авоиси», «Муҳаббат», «Олтин қават» каби бир қатор кўшиқларингиз чинкам илҳом мевадир.

Сиз айни пайтда талабчан шеърят мухлислари ҳуқимига «Йўллардаги кўшиқлар», «Олдизлар газили», «Бир сўхбат хумор», «Оғурик нур», «Олтин ёмғирлар» сингари ўнга яқин шеъринг китобларингизни ҳавола этдингиз.

Сиз ҳозир айни ижодий қаломот ёшдасиз. Сизга ўзқумур, сикат-саломатлик тилаймиз.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ЎЗУЧИЛАР СОЮЗИ ПРАВЛЕНИЕСИ ПРЕЗИДИУМИ

ИСО АБДУРАҲМОН — 50 ЕШДА

Ҳурматли Исо Абдурахмон! Китобхонлар Сизни икки тилда яратган, ҳаёт ҳақиқатини тўлақонли бадий акс эттирган асарларингиз орқали қрим-татар ва ўзбек ўзучиси сифатида яхши билишдиз. Сиз ҳаёт йўлигини бошда, журналист сифатида бошдангиз ва катта тажриба тўплаганигиз. Ҳозирги пайтда Самарқанд обаласт «Ленин йўли» газетасида хизмат қилмоқдасиз.

1961 йилдан бошлаб газета ва журналлар саҳифаларида Сизнинг очерк, мақолаларингиз, кейинчалик эса шеър ҳамда ҳикояларингиз кўпна бошладилар. Китобхонлар ўртасида «Эриқчи», «Тонг нурлари», «Яхши кайфият», «Тақ», «Жасорат» каби шеърлар ва прозани тўпلامларингиз эътибор қозонди. Шунингдек, «Орзулар қанотидан қиссанигиз», «Яхши кайфият», «Самарқанд табассуми» ҳажвий ҳикоялар тўпламларингиз ўзбек тилида нашр этилди.

Сизнинг шеърларингиз асо-

«СОВЕТСКАЯ ЭТНОГРАФИЯ»

СССР Фанлар академиясининг журнали «Советская этнография»нинг 1986 йилги 4-сониде фольклоршунос олим Бахорид Саримқосовнинг «Ўзбекларнинг маросим фольклориде «бади» жанрини сарлавҳали мақолиси нашр этилган. Ҳаёт автор халқимиз оғзаки ижодининг фанда жуда кам ўрганилган жанри табиати, унинг асосий кўринишлари тўғрисида далилий фикр юритади.

«ПИОНЕРСКАЯ ПРАВДА»

Газетанинг шу йилги 77-сониде Улуғ Оқтябрнинг 70 йиллигидан Ўзбекистон ССРга бир саҳифа материал бағишланган. Саҳифада, жумладан, Ўзбекистон Ленин комсомол мукофоти лауреати, адиба Яйра Саъдуллаевнинг «Факат олдинга йўл бор!» сарлавҳали мақолиси ёритилган.

«ДРУЖБА НАРОДОВ»

Журналининг шу йилги июль ойи китобида Ўзбекистон ССР халқ шоири Эркин Вохидовнинг «Оқсоқол» шеъри Владимир Репетер таржимасида босилган. Мазкур сонда Ўзбекистон ССР халқ шоири Шукруллонинг «Жавоҳирот сандиги» (II китоб) асарининг ҳам бошлангичи берилган. Уни Владимир Солоухин таржима қилган.

«Дружба народов»нинг июль ойи сониде эса Шукруллонинг «Жавоҳирот сандиги» хотира китобининг давомий эълон этилган.

«Дружба народов»нинг июль ойи сониде эса Шукруллонинг «Жавоҳирот сандиги» хотира китобининг давомий эълон этилган.

«Дружба народов»нинг июль ойи сониде эса Шукруллонинг «Жавоҳирот сандиги» хотира китобининг давомий эълон этилган.

«Дружба народов»нинг июль ойи сониде эса Шукруллонинг «Жавоҳирот сандиги» хотира китобининг давомий эълон этилган.

«Дружба народов»нинг июль ойи сониде эса Шукруллонинг «Жавоҳирот сандиги» хотира китобининг давомий эълон этилган.

«Дружба народов»нинг июль ойи сониде эса Шукруллонинг «Жавоҳирот сандиги» хотира китобининг давомий эълон этилган.

«Дружба народов»нинг июль ойи сониде эса Шукруллонинг «Жавоҳирот сандиги» хотира китобининг давомий эълон этилган.

«Дружба народов»нинг июль ойи сониде эса Шукруллонинг «Жавоҳирот сандиги» хотира китобининг давомий эълон этилган.

«Дружба народов»нинг июль ойи сониде эса Шукруллонинг «Жавоҳирот сандиги» хотира китобининг давомий эълон этилган.

Улиам Фолкнер — XX аср америка адабиётининг буюк сиймоси. Адиб ўз ҳаёлининг самараси — Йокнапатофа округи воқеалари ҳақида яратган туркум романилар ва ҳикояларида АҚШ Жаубининг реалистик ҳаёт манзараларини зўр бадий кўнрат билан тасвирлади. У. Фолкнернинг энг ахши асарлари СССР халқлари тилига таржима қилинган. Жумладан, 1985 йили Ўзбекистон адабий-танқидий мақоалари, кўнқлари, интервюлари, мактубларидан тўзтилган китоби «Радуга» нашриётида «XX аср. Ўзбекистон ва замон» сериясида рус тилида босилиб чиқди. Биз кўнқда газетхонларимизга мазкур мажмуадан икки намунани тақдим этмоқдамиз.

Улиам ФОЛКНЕР

«ТАЙМ» ЖУРНАЛИНИНГ МУҲАРРИРИГА ИВЛИН ВОНИНГ ХЕМИНГУЭИ ҲАҚИДАГИ МАҚОЛАСИ ҲАҲОНАСИДА

Жуда соз, мистер Во! Афсус, бу мақолаи мен ёзмадим, албатта, сўзма-сўз айтай шунинг ўзини эмас, бирок бу шундай мақола, янги Фолкнер ҳам шундай негиз негиз қилганимиз ижод, лавчи сабаблардан бири шу, ки «Аели йўқ эркаклар» тўпلامининг айрим ҳикояларини, «Кўш барбори» чиқарадиган, Африка ҳикояларини ва бошқа асарларини бир бўлагини, катта бўлагини ёзган одам ҳимояга муҳтож эмас. Негаки, унга тушураётганлар «Аели йўқ эркаклар» тўпلامидеги ҳикояларини, «Кўш барбори» чиқарадиган, Африка ҳикояларини ва қолган бошқа асарларини ёзган эмаслар, «Аели йўқ эркаклар», «Кўш барбори» чиқарадиган.

Бизнинг замонамизнинг фоноиси — ялли ҳаёотини кўрувчилар, биз шу қадар кўр вақтдан бери шундай кўрув ичиде яшамолдамиз, ки, унга алақадор кўникиб ҳам қолдик. Инсон рўҳининг барча масалаларидан битта

Африка ҳикоялари ва бошқа асарларини ёзмаган кимсалар эса қулай жойлашиб олиб тушуришга имкон берадиган ҳеч қандай таънигга эга эмаслар.

Бирок мистер Во ҳам менинг ҳимоятга муҳтож эмас. Шунга қарамадан у мени ўз лагерида қабул қилишдан умиддорман.

АДАБИЁТ БУЧИЧА НОБЕЛ МУКОФОТИНИ ОЛИШ ПАЙТИДА СЎЗЛАНГАН НУТҚ

Бу мукофот менга эмас, балки менин меҳнатига — умр бўлиб машаққат чекиб, қалб қийноқларини ичиде на шон-шўҳрат таъмида, на бирон фойдани қўзалаб эмас, балки инсон қалби заминиде ҳоширғача мавжуд бўлмаган яратмани бунёд этиш борасида қилинган ишга аталган тушунаман. Шунинг учун мен бу мукофотини факат ишонч билдирилган одам сифатида қабул қиламан. Мен учун мукофотнинг маблаг қисмини мукофотнинг мақсади ва унинг бутун тарихига муносиб тарзда сарфлаш қийин бўлмайди. Бирок мен ўзимга кўрсатилган эътибордан ҳам шу тарада муносиб фойдаланиш ҳоҳлайман, мана шу минбардан ўларнинг унутулган ва оғир ўзучилик меҳнатига бағишлаган йигитчаларга, қизларга вақти келиб ҳошир мен турган жойда турадиган одам сўзларини эшитида деган умидда Муронаят қилишни ҳоҳлайман.

Бизнинг замонамизнинг фоноиси — ялли ҳаёотини кўрувчилар, биз шу қадар кўр вақтдан бери шундай кўрув ичиде яшамолдамиз, ки, унга алақадор кўникиб ҳам қолдик. Инсон рўҳининг барча масалаларидан битта

МУТОЛАА

масала қолди: бизни қачон янчиб ташлайдилар? Шу босидан ҳозирги ёш ўзучилар инсон қалбининг ўз-ўзи билан кураши масалаларини ёздан чиқардилар — ваҳоланки, факат ана шу масалалар чин адабиётни дунёга келтириди, факат улар ҳақида ёзишга арзийди, факат ана шу юмуш меҳнат қилишга ва азоб-ўқубат чекинига арзийди.

Ўзучи уларни эслаш даркор. У кўрув — тубан ҳисс эканини тушуниш фарз, тушуниш эса, кўрув нимагининг бир умрга унутилиш лозим, ўз ижодхонасини қалб ҳақиқатидан бошқа кўнча ва манту ҳақиқатлар: муҳаббат, ному-ор, шайфат, гурур, ачиниш, фидойиликдан бошқа барча нарсаларни четлаштири керак, буларсиз ҳар қандай асар ўқинчи, унутилишга мажмуудир. Ўзучи шундай йўл тутмас экан, асари устига лавнат доимо соя солиб туради. У муҳаббат ҳақида эмас, балки шайфат, бой беришларсиз мажбурийлар, умидсиз ғалабалар, энг даҳшатлиси, бешайфат равишда ва ачинишларсиз қалам суради. Унинг ғам-ғуссаси барчага тушунарли ғам-ғусса бўлмайди, бундай ғам-ғусса ўзгалар қалбиде қандилар қолдирмайди. У инсон қалби ҳақида эмас, одам танасидан ўтиб кетадиган нарсалар ҳақида ёзади.

Ҳамонки, ўзучи шунинг ту-

шунмас экан, у бетараф қулатувчи бўлиб қолаверди, одамнинг ҳаётини ҳақида ёзаверди. Мен инсоннинг ҳаётини тўғрисидаги фикрини рад этмаман. Инсон шунчаки бардошли бўлгани учун ўлмасдир, деб гапириш осон: зулмат ҳаёри ёқасиде қон-талаш шафақ унга бемақсад осилиб турган ёлғиз қояда қисмат бонининг садолари янграб, сўнгги садолар ўчганда ҳам, — ҳатто ўшанда ҳам ана бир садо: Инсоннинг ҳаёти, бироқ маҳв этиб бўлмас овози қолади. Мен буни тан оймайман. Мен ишонаманки, инсон шунчаки матонат кўрсатади, у тантана қилади. У инсон овози ҳеч қачон ўчмайди, унинг манту боқий эмас, балки феъл-атвори, қалби шайфат-мурувват, маҳрумликлар, қатъиятга қодир бўлган инсоннинг ширининг бурчи бу ҳақида ёзиш, инсон қалбида мадд бериб, мардик, ор-номус, умид, гурур, шайфат-мурувват, ачиниш, фидойилик — инсоннинг манту шўхратини ташкил этадиган тушунарларини эслаш инсонга матонат кўрсатишда қўмақлаштиридан иборатдир. Ширининг овози шунчаки оддий акс-садо бўлиши мумкин эмас, у инсонга ўзалигини сарлаб қолдиш ва тантана қилишга ердан берадиган таъниқ, асос бўлиши керак.

Маҳмуд САЪДИЙ таржимаси

ҲАҚИҚИЙ ВА СОҲТА ЭРКИНЛИК

Чет элга қилган сафарларидан бириде мендан қарилмасиз, деб сўраб қолдишди. «Ўзбекистонда», дедим. Савол берган киши ўзқумур қолди. Сўнгра «бу мамлакат қардаж жойлашган» деб сўради. Совет Иттифоқидеги ин шизитга, ҳайрон бўлиб қолди. Чунки у Совет Иттифоқидеги ҳаёт, ундаги республикалар иттифоқи ҳақида бутунлай нотўғри тасаввурга эга экан. Буржуа матбуотида Совет Иттифоқидеги рус бўлганлар миллатлар тақрирланади, улар ўз она тилларида сўзлашмайди, деган уйдирмаларни тарқатар экан. Мен мамлакатимиз ҳақида, Ўзбекистон ва унинг ҳаёти ҳақида гапириб берганимда сўхбатдошим ҳайратга тушди. «Наҳотки — деди. — Мен мамлакатимизда бир шаҳардан иккинчи шаҳарга бориш учун ҳам руҳсат олиш керак, чет элга чиқиш эса умуман тақиқланган, деб эшитар эдим».

Буржуа матбуоти капиталистик жамиятини барча эркинликлар маскани деб тарғиб қилади. Гўё бу жамиятда инсон ўзи истеган ишни қилиши ва кўнқига келган нарсани амалга ошириши мумкин эмиш. У барча ҳуқуқлардан баҳраманд эмиш. Ва, аксинча, социалистик жамият инсоннинг эркинликларини чегаралар эмиш. Албатта, бундай гаплар ҳаммамни ҳам шийонтиривермайди. Лекин дунёдаги воқеалардан унчалик ахши хабардор бўлмаган, кундалик меҳнат билан банд оддий кишилар эшитганларига ишонилари

